

**UCHWAŁA NR XVII/107/2015
RADY MIEJSKIEJ W TOSZKU**

z dnia 21 grudnia 2015 r.

**w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek
na lata 2016-2030**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2015 r., poz. 1515) oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.) Rada Miejska w Toszku uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016-2030, stanowiącą załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Toszka.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Toszku

Krzysztof Klonek

Załącznik do Uchwały Nr XVII/107/2015
Rady Miejskiej w Toszku
z dnia 21 grudnia 2015 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 – 2030

Opracowanie:
Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku

Toszek 2015 r.

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawy prawne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 - 2030	6
2. Korelacja Strategii z innymi dokumentami	7
3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Toszek – wybrane elementy	8
3.1. Mieszkańcy Gminy Toszek w ujęciu demograficznym	9
3.2. Mieszkańcy Gminy Toszek w systemie pomocy społecznej.....	14
3.2.1. Ubóstwo	16
3.2.2. Bezrobocie	18
3.2.3. Problemy uzależnienia.....	23
3.2.4. Trudności w opiece i wychowaniu dzieci.....	26
3.2.5. Przemoc w rodzinie	32
3.2.6. Pomoc i opieka osobom starszym i niepełnosprawnym	36
4. Adresaci działań	41
5. Analiza SWOT	41
6. Cele strategiczne, kierunki działań i sposoby ich realizacji	43
7. Prognoza zmian w zakresie objętym strategią	48
8. Źródła finansowania	49
9. Monitoring i ewaluacja (wskaźniki)	50
Bibliografia	52
Spis tabel	53
Spis wykresów	54

Wprowadzenie

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.) w art. 6 podaje, że „do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.”¹

Kluczową w procesie opracowywania i realizowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.). Ustawa precyzuje zasady realizacji polityki rozwoju, jak również podmioty ją realizującą oraz finansującą. Art. 2 wspomnianej ustawy brzmi: „Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej”². Za politykę rozwoju odpowiadają w skali kraju – Rada Ministrów, w regionach samorządy województw, na poziomie lokalnym samorządy powiatowe i gminne.

Podstawą prawną opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest art. 16b ustawy z dnia 12 marca 2004 r., o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 163, 693), w brzmieniu: „Gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych (...). Strategia, o której mowa w ust. 1, zawiera w szczególności: 1) diagnozę sytuacji społecznej, 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią, 3) określenie: a) celów strategicznych projektowanych zmian, b) kierunków niezbędnych działań, c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych, d) wskaźników realizacji działań.”³ oraz art. 17 ust 1 pkt 1 „Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.”⁴

Z definicji strategii, ważnym jej przedmiotem jest polityka społeczna. „Głównym zadaniem polityki społecznej państwa jest tworzenie takich warunków życia, aby osoby i rodziny mogły zaspokajać swoje potrzeby i dzięki temu miały szansę wszechstronnego rozwoju.”⁵

Polityka społeczna opiera się na szeregu zasad, wśród których możemy wyróżnić:

- Zasadę subsydiarności,
- Zasadę efektów odłożonych w czasie,
- Zasadę szerokiego zasięgu skutków,
- Zasadę akceptacji społecznej,
- Zasadę kontroli społecznej,

¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.),

² Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.),

³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r., o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 163, 693),

⁴ Tamże.

⁵ Metodologia strategicznego rozwiązywania problemów społecznych. J. Staręga-Piasek. Warszawa 2013, s. 27.

- Zasadę aktywności, zaangażowania społecznego,
- Zasadę kompleksowości i sprzężenia zwrotnego,
- Zasadę pozornego altruizmu.

„**Zasada pomocniczości:** jest podstawą solidaryzmu społecznego, wzmacnia więzi społeczne, daje poczucie samorealizacji i poczucie własnej wartości, sprzyja zaspokajaniu potrzeby przynależności do wspólnoty lokalnej, zaspokaja potrzebę bezpieczeństwa i wzajemności („dzisiaj ja tobie, jutro ty mnie”), nie ubezwłasnowolnia”.⁶

Zasada efektów odłożonych w czasie jest kluczową w fazie określania i precyzowania celów oraz sposobów monitorowania działań. Zmiany duże, systemowe muszą być dobrze przemyślane i zaplanowane, w związku z czym efekty tych zmian pojawiać się będą po upływie pewnego czasu. Zasadność postępowania w ten sposób, czyli planowania efektów odległych w czasie najczęściej nie znajduje zrozumienia wśród odbiorców wszystkich działań, a więc społeczności lokalnej.

Zasada szerokiego zasięgu skutków sprowadza się do zależności pomiędzy obszarami życia społecznego. Działania podejmowane w jednej ze sfer życia społecznego wywołują skutki w innych, które są z nią powiązane.

W zasadzie akceptacji społecznej kluczową rolę odgrywa społeczność lokalna. „Władzom samorządowym na każdym szczeblu bardzo trudno jest podejmować decyzje strategiczne w sytuacjach, kiedy nie mają poczucia zewnętrznego poparcia dla swoich przedsięwzięć. Chodzi tu nie tylko o poparcie merytoryczne, racjonalne, ale i emocjonalne. Jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (np. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych) wówczas i efekt tych działań jest szybki, co wzmacnia więzi pomiędzy decydentami, realizatorami i ich otoczeniem. Ale nierzadko, kiedy dla przeprowadzenia swojego zamiaru władza lokalna musi zabiegać o akceptację, „bo nie ma nań zgody a priori”, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać:

- Wyjaśnienie celu podjętego działania,
- Jawność wszelkich poczynań,
- Poparcie zadania przez uznane w środowisku autorytety,
- Akcję informacyjną poprzedzającą podejmowane decyzje,
- Zaangażowanie do realizacji celu i poszczególnych jego etapów jak największej liczby osób i instytucji,
- Obserwowania, wskazywania i podkreślania pierwszych sukcesów i wspólnego ich świętowania,
- Nie tajenia trudności i ewentualnych niepowodzeń.”⁷

Kontrola społeczna to zespół czynników kształtujących zachowanie jednostki w sposób społecznie pożądany. Czynniki te występują w dwóch aspektach – statycznym

⁶ Metodologia strategicznego rozwiązywania problemów społecznych. J. Staręga-Piasek. Warszawa 2013, s. 29.

⁷ Tamże, s. 30

i dynamicznym. Pierwszy to społeczny system normatywny przedstawiający pożądaný system zachowań. Aspekt dynamiczny to społeczne oddziaływanie prewencyjne i represyjne. Każda zbiorowość lokalna rozwija własny system wartości, nakazów i zakazów, na podstawie których ocenia podejmowanie działania. Kontrola społeczna jest kwintesencją obywatelskości.

„Zasada aktywności społecznej zdecydowanie łagodzi negatywne skutki zasady efektów odłożonych w czasie i bezpośrednio sprzyja, a na pewno jest kompatybilna z zasadą szerokiego zasięgu skutków oraz – po części – z zasadą pomocniczości. Istotą tej zasady jest włączanie (na różnych zasadach, pod różnymi pozorami i do różnych zadań) w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców. Należy w tym celu wykorzystać ideę wolontariatu, czyli bezpośredniego aktywizowania do działań na rzecz społeczności ludzi w różnym wieku, mających rozmaite kwalifikacje zawodowe oraz doświadczenia życiowe i uczynienie ich współodpowiedzialnymi za skutki (negatywne i pozytywne) podejmowanej aktywności. Nic nie jest tak silnie „więziotwórcze” jak wspólne działania. Cała idea związana z tworzeniem społeczeństwa obywatelskiego zakłada, iż tworzymy wspólnotę we wspólnym działaniu, zależy nam na niej, bo jest przez nas stworzona.

Zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego to zasada kluczowa dla polityki społecznej. Przecież życie ludzkie, życie rodziny, społeczności nie jest „sektorowe”. Nie można wyodrębnić z niego jednej dziedziny, pomijając fakt sprzężenia z innymi, które dopiero razem składają się na jedną całość – życie. Polityka społeczna musi więc ze szczególną uwagą i starannością uwzględniać ową kompleksowość podmiotów swego działania pamiętając, że jakiegokolwiek zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach wzmacniając, synergizując pożądane – pozytywne lub negatywne – zmiany”.⁸

Zasada pozornego altruizmu to tzw. pomoc osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych, w imię dobra powszechnego. Należy pamiętać, że wprowadzane zmiany muszą być dobre dla ogółu społeczeństwa.

Ten system zasad tworzy prawdziwy, personalistyczny i humanistyczny porządek społeczny w płaszczyznach wszystkich społeczności ludzkich, począwszy od rodziny, poprzez wszystkie mniejsze i większe społeczności w państwie, a na społeczności ludzkości skończywszy.

⁸ Metodologia strategicznego rozwiązywania problemów społecznych. J. Staręga-Piasek. Warszawa 2013, s. 31-32.

1. Podstawy prawne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 – 2030

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 – 2030 jest dokumentem regulowanym prawnie. Jej opracowanie i wdrażanie odpowiada przepisom ujętym w następujących przepisach prawa:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2013 r. poz. 135 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz.U z 2015 r. poz. 1390),
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. 2012 r. poz. 1356 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. 2012 r. poz. 124 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 114 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. 2015 r. poz. 859 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 149 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127 z późn. zm.).

2. Korelacja Strategii z innymi dokumentami

Poza ustawami, istnieją także inne dokumenty strategiczne obowiązujące na poziomie europejskim, krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym, z którymi koresponduje Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 – 2030. Należą do nich m. in.:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego (WE) i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006,
- Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. 2014 poz. 1146),
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.),
- Wytyczne horyzontalne w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020,
- Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020,
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006 – 2020,
- Strategia Rozwoju Powiatu Gliwickiego na lata 2005 – 2020,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Gliwickiego na lata 2007 – 2020,
- Strategia Rozwoju Gminy Toszek na lata 2013 – 2020.

3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Toszek – wybrane elementy

„Gmina Toszek jest gminą miejsko-wiejską, zlokalizowaną w województwie śląskim, w powiecie gliwickim, dokładnie w jego północno-zachodniej części. Jednostka sąsiaduje od północy z Gminą Wielowieś, od południa z Gminą Rudziniec, a od wschodu z Miastem Pyskowice. Zlokalizowana jest w niewielkiej odległości od głównych aglomeracji Górnego Śląska i Śląska Opolskiego (do Gliwic – ok. 20 km, ok. 50 km – do Katowic i Opola). Geograficznie gmina zajmuje obszar pogranicza Kotliny Raciborskiej i Garbu Tarnogórskiego.

Powierzchnia jednostki wynosi 9982 ha (z czego ponad 70% stanowią użytki rolne, a około 16% lasy. W skład gminy wchodzi miasto Toszek oraz 14 sołectw. Liczba ludności przekracza 9,5 tys. osób. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 94 relacji GOP-Pyskowice – Opole oraz droga wojewódzka nr 907 (Wielowieś -Toszek-Niewieszce). W pobliżu biegnie autostrada A4 i A1, Drogowa Trasa Średnicowa DW 902 oraz droga wojewódzka nr 901 relacji Gliwice-Olesno. Niedaleko znajduje się też Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice-Pyrzowice. Gminę Toszek charakteryzują bogate walory przyrodnicze i turystyczne, a także historyczno-kulturowe. Jej wizytówkę stanowi stojący na wzgórzu Zamek, który uchodzi za śląską perłę architektury gotyckiej, a także Rynek (z klasycystycznym Ratuszem oraz figurą św. Jana Nepomucena), znajdujący się w staromiejskim układzie urbanistycznym, wpisanym do rejestru zabytków. Ponadto, gmina, dzięki wysokiej dostępności komunikacyjnej (infrastruktura drogowa) oraz jakości życia, cechuje się wysokim potencjałem rezydencjonalnym i inwestycyjnym.”⁹

⁹ Strategia Rozwoju Gminy Toszek na lata 2013 – 2020, s. 10

3.1. Mieszkańcy Gminy Toszek w ujęciu demograficznym

Analiza demograficzna ludności Gminy Toszek opracowana została na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Stanu Cywilnego i Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Toszku. Analizie poddano informacje statystyczne z lat 2012, 2013 i 2014, które prezentują się następująco:

Ogólna liczba ludności (stałe zameldowanie na terenie Gminy Toszek) na dzień 31 grudnia:

- 2012 roku: 9374
- 2013 roku: 9325
- 2014 roku: **9269**

Tabela nr 1. Ludność według płci mieszkańców Gminy Toszek w latach 2012-2014

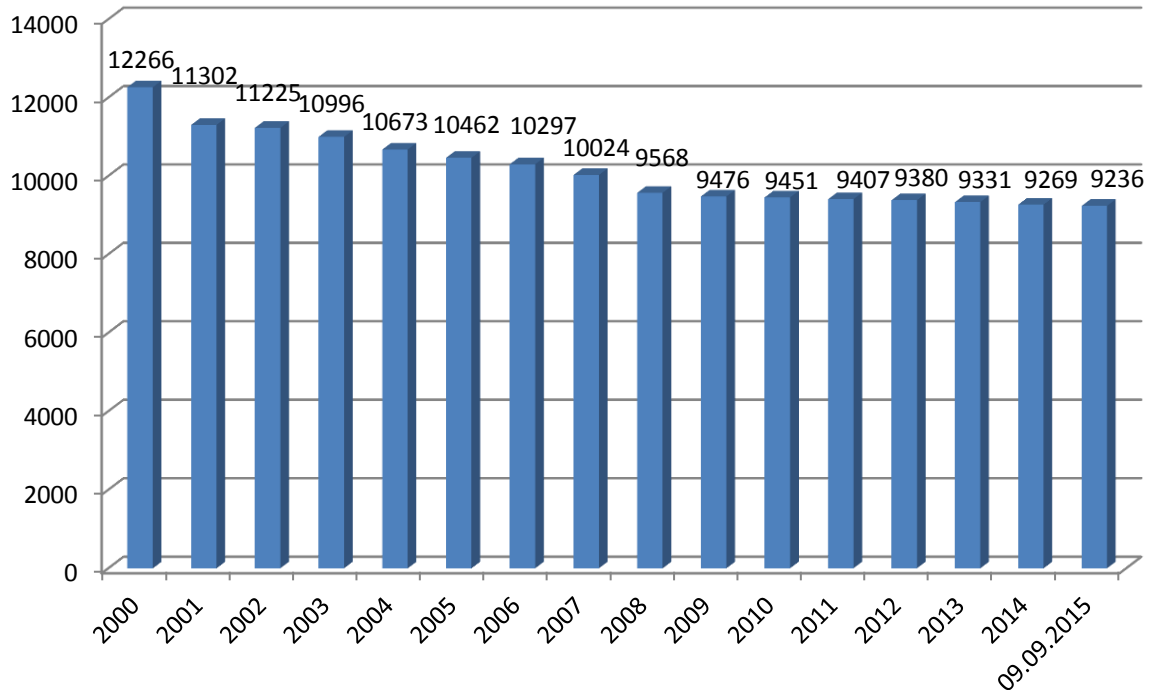
Rok	Kobiety	Mężczyźni
2012	4810	4564
2013	4788	4537
2014	4752	4517

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

Zauważalny jest spadek liczby ludności o 49 osób w 2013 roku w stosunku do roku 2012 oraz o 56 osób w roku kolejnym. W ciągu 3 lat (2012-2014) liczba ludności gminy zmniejszyła się o **105 osób**.

Wykres nr 1 Liczba mieszkańców Gminy Toszek w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

„Współczynnik przyrostu naturalnego obliczamy według wzoru: liczba urodzin minus liczba zgonów dzielona przez liczbę mieszkańców miejsca, dla którego robimy obliczenia (np. kraj) i mnożymy razy 1000‰ uzyskując wynik w promilach.”¹⁰

Tabela nr 2. Saldo przyrostu naturalnego w Gminie Toszek w latach 2012-2014

Rok	Urodzenia	Zgony	Saldo przyrostu naturalnego
2012	104	93	1,17
2013	84	89	-0,54
2014	92	108	-1,73

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

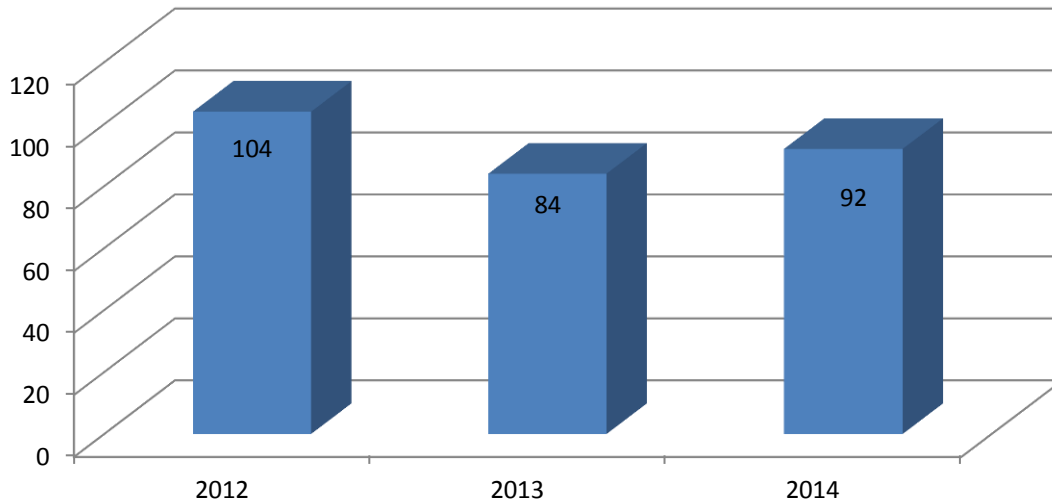
Powyższe zestawienie pokazuje, że od 2013 roku w Gminie Toszek występuje niepokojące zjawisko wzrostu ujemnego salda przyrostu naturalnego. Niska liczba urodzeń ma niekorzystny wpływ na wiele sfer życia, np. gospodarka, oświata, usługi, itp.

Dopełnieniem powyższego jest zjawisko starzejącego się społeczeństwa, które dotyczy także mieszkańców naszej gminy.

¹⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/Przyrost_naturalny

Wykres nr 2 Ilość urodzonych osób w Gminie Toszek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

W Strategii Rozwoju Gminy Toszek na lata 2013 – 2020 dokonano prognozy liczby ludności aż do 2015 roku. „W zadanej perspektywie prognozy, najbardziej stabilnie kształtuje się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, która w ujęciu względnym wynosić powinna około 17% wszystkich mieszkańców Gminy we wszystkich latach, na które sporządzono prognozę. Znaczący spadek liczby ludności przewiduje się w grupie mieszkańców w wieku produkcyjnym, z około 6,0 tys. osób w roku 2013 do ok. 5,5 tys. w roku 2020 i 5,1 tys.

W ujęciu względnym udział liczby mieszkańców w tym wieku obniżyć się powinien z 64% do odpowiednio 60% i 57%. Natomiast w grupie w wieku poprodukcyjnym prognozowany jest wzrost liczby ludności, z około 1,8 tys. w roku 2013 do ok. 2,1 tys. w roku 2020 i ok. 2,3 tys. w roku 2025. W liczbach względnych stanowić będzie to wzrost odsetka ludności z 19% do odpowiednio 23% i 26%. Prezentowany układ zdarzeń stanowić będzie wyzwanie dla kreowania szeregu polityk publicznych w Gminie Toszek, w szczególności tendencje starzenia się społeczeństwa powinny zostać uwzględnione w procesach długofalowego projektowania polityki społecznej, wydłużaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców, a także rozwoju usług przeznaczonych dla osób starszych.”¹¹

¹¹ Strategia Rozwoju Gminy Toszek na lata 2013 – 2020, s. 16 – 17.

Tabela nr 3. Liczba mieszkańców według miejsca zamieszkania w latach 2012-2014

Liczba mieszkańców według miejsca zamieszkania			
Miejscowość	2012	2013	2014
Boguszyce	264	261	248
Ciochowice	372	376	380
Kotliszowice	253	241	243
Kotulin	1177	1177	1160
Ligota Toszecka	272	269	272
Paczyna	1184	1182	1173
Paczynka	55	56	56
Pawłowice	79	78	85
Pisarzowice	369	366	361
Pluźniczka	264	261	254
Pniów	662	664	664
Proboszczowice	165	163	164
Sarnów	408	399	402
Toszek	3618	3594	3569
Wilkowiczki	232	238	238
Razem	9374	9325	9269

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

Chwali się natomiast długość życia seniorów mieszkających w Gminie Toszek. aktualnie najstarsza osoba żyjąca w gminie ma 98 lat.

Tabela nr 4. Ludność według wieku w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014

2012				
Wiek	Udział w ogólnej liczbie ludności	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Wiek poprodukcyjny (od 69 roku życia)	14,09%	1321	803	518
Wiek produkcyjny (19 – 68 lat)	68,37%	6409	3212	3197
Wiek przedprodukcyjny (1-18 lat)	17,54%	1644	795	849
Razem	100%	9374	4810	4564
2013				
Wiek	Udział w ogólnej liczbie ludności	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Wiek poprodukcyjny (od 69 roku życia)	12,94%	1206	746	460

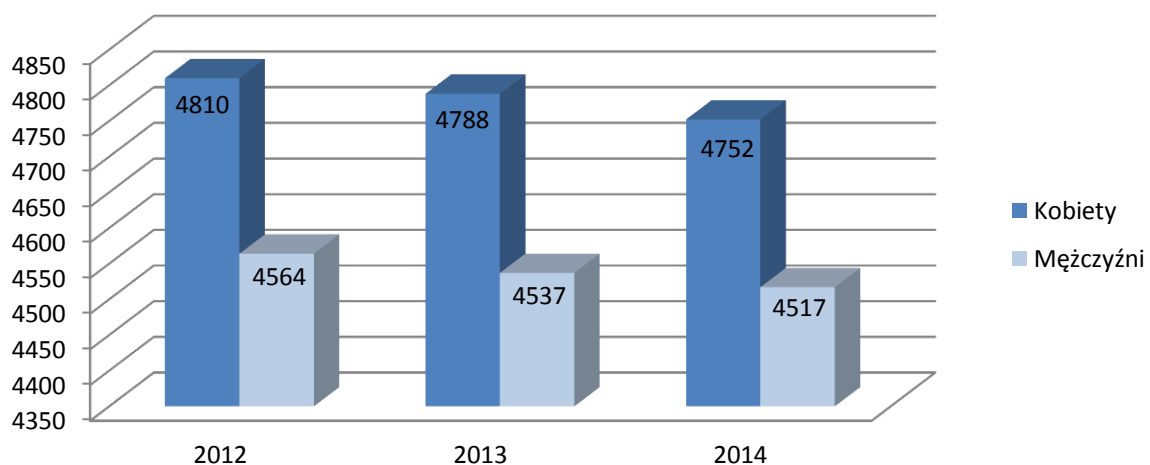

Wiek produkcyjny (19 – 68 lat)	69,84%	6513	3266	3247
Wiek przedprodukcyjny (1-18 lat)	17,22%	1606	776	830
Razem	100%	9325	4788	4537
2014				
Wiek	Udział w ogólnej liczbie ludności	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Wiek poprodukcyjny (od 69 roku życia)	12,74%	1181	737	444
Wiek produkcyjny (19 – 68 lat)	69,98%	6486	3240	3246
Wiek przedprodukcyjny (1-18 lat)	17,28%	1602	775	827
Razem	100%	9269	4752	4517

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

Na podstawie zaprezentowanej tabeli można zauważyć, że w ciągu ostatnich trzech lat, udział młodzieży o ogólnej liczbie ludności utrzymuje się na stałym poziomie. Podobnie też wygląda sprawa z osobami będącymi w wieku produkcyjnym.

Wykres nr 3
Udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie populacji w Gminie Toszek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

3.2. Mieszkańcy Gminy Toszek w systemie pomocy społecznej

Na przełomie analizowanych trzech lat, ilość odbiorców oferty Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku jest niemal stała.

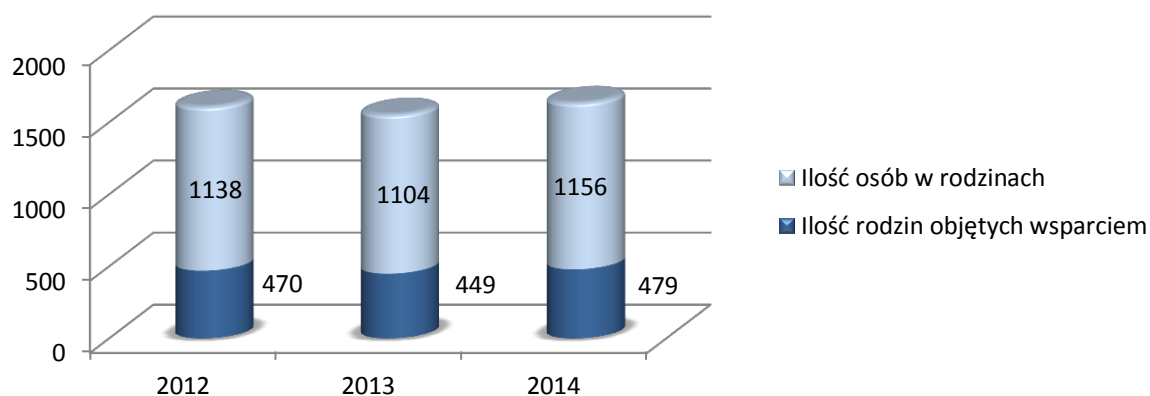
Tabela nr 5. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z systemu pomocy społecznej w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Udział w ogólnej liczbie mieszkańców
2012	470	1138	12,13%
2013	449	1104	11,84%
2014	479	1156	12,47%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Nastąpił kilkuprocentowy spadek ilości osób korzystających z pomocy społecznej w roku 2013 w stosunku do roku 2012. Z kolei w roku następnym, wzrosła ilość osób wnioskujących o różne formy pomocy, przewyższając dane z 2012 roku.

Wykres nr 4
Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w latach 2012 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Pomoc udzielana przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku może mieć dwie formy: świadczenie pieniężne i świadczenie niepieniężne. Wśród powodów udzielania pomocy znajdują się m. in. ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, alkoholizm,

narkomania, trudności w przystosowaniu się do życia w społeczeństwie po opuszczeniu zakładu karnego, zdarzenia losowe, klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela nr 6. Główny problem i liczba rodzin korzystających z systemu pomocy społecznej w latach 2012 – 2014

Dominujący w rodzinie problem	Liczba rodzin		
	2012	2013	2014
Ubóstwo	128	119	128
Bezrobocie	116	115	110
Niepełnosprawność	84	77	88
Długotrwała lub ciężka choroba	93	83	102
Bezradność	33	33	38
Alkoholizm	13	9	5
Narkomania	0	0	0
Bezdomność	3	5	6
Opuszczenie zakładu karnego	0	2	0
Zdarzenia losowe	0	5	2
Klęski ekologiczne	0	0	0
Sieroctwo	0	1	0
Ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Jak wykazano powyżej, głównym problemem zgłaszanym przez klientów Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku jest ubóstwo i bezrobocie, następnie długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność.

Należy pamiętać, że wskazane powyżej problemy nie występują pojedynczo w rodzinach. Najczęściej dysfunkcje rodziny występują w formie łączonej, np. bezrobocie z alkoholizmem i/lub przemocą w rodzinie, albo niepełnosprawność z bezradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego itp.

3.2.1. Ubóstwo

By mówić o biedzie, ubóstwie, minimum egzystencji nie wystarczy tylko potoczne rozumienie tych pojęć. Dlatego też Urząd Statystyczny w Katowicach na potrzeby opracowania Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego dookreślił definicje tych określeń.

„Zagrożenie ubóstwem – gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostało uznane za ubogie, jeżeli poziom jego wydatków (obejmujący także wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Dla wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno – demograficzny, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych jak i ustalaniu granic ubóstwa (relatywnego oraz minimum egzystencji), zastosowano tak zwaną oryginalną skalę ekwiwalentności OECD. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, wagę 0,7 – każdej następnej osobie w tym wieku oraz wagę 0,5 – każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to, np. że granica ubóstwa relatywnego dla gospodarstwa 4 – osobowego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwójki dzieci jest 2,7 razy wyższa niż dla gospodarstwa 1 – osobowego.

Relatywna granica ubóstwa to 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Granice ubóstwa szacowane są dla poszczególnych kwartałów; w IV kwartale 2010 r. relatywna granica ubóstwa wyniosła dla gospodarstw 1 – osobowych 668 zł, a 4 – osobowych (2 osoby dorosłe + 2 dzieci poniżej 14 lat) – 1802 zł, w IV kwartale 2011 r. było to 692 zł dla gospodarstw jednoosobowych oraz 1868 zł dla gospodarstw wieloosobowych, natomiast w IV kwartale 2012 r. progi te wyniosły odpowiednio: 693 zł oraz 1871 zł.

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 115 poz. 728, z późniejszymi zmianami) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej. Od 2010 r., do III kwartału 2012 r. obowiązywały takie same kwoty progowe – 477 zł dla gospodarstw 1 – osobowych oraz 351 zł na 1 osobę dla gospodarstw wieloosobowych. Natomiast od IV kwartału 2012 r. kwoty te zostały ustalone na poziomie odpowiednio: 542 zł oraz 456 zł.

Minimum egzystencji, uznane za granicę ubóstwa skrajnego, wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Przy ustalaniu granic ubóstwa skrajnego przyjmuje się poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych dla 1 – osobowego gospodarstwa pracowniczego. Granice ubóstwa szacowane są dla poszczególnych kwartałów;

w IV kwartale 2010 r. granica ubóstwa skrajnego wyniosła dla gospodarstw 1 – osobowych 466 zł, 4 – osobowych (2 osoby dorosłe + 2 dzieci poniżej 14 lat) – 1257 zł, w IV kwartale 2011 r. było to 495 zł dla gospodarstw 1 – osobowych oraz 1336 zł dla gospodarstw wieloosobowych, natomiast w IV kwartale 2012 r. progi te wyniosły odpowiednio: 519 zł oraz 1401 zł.”¹²

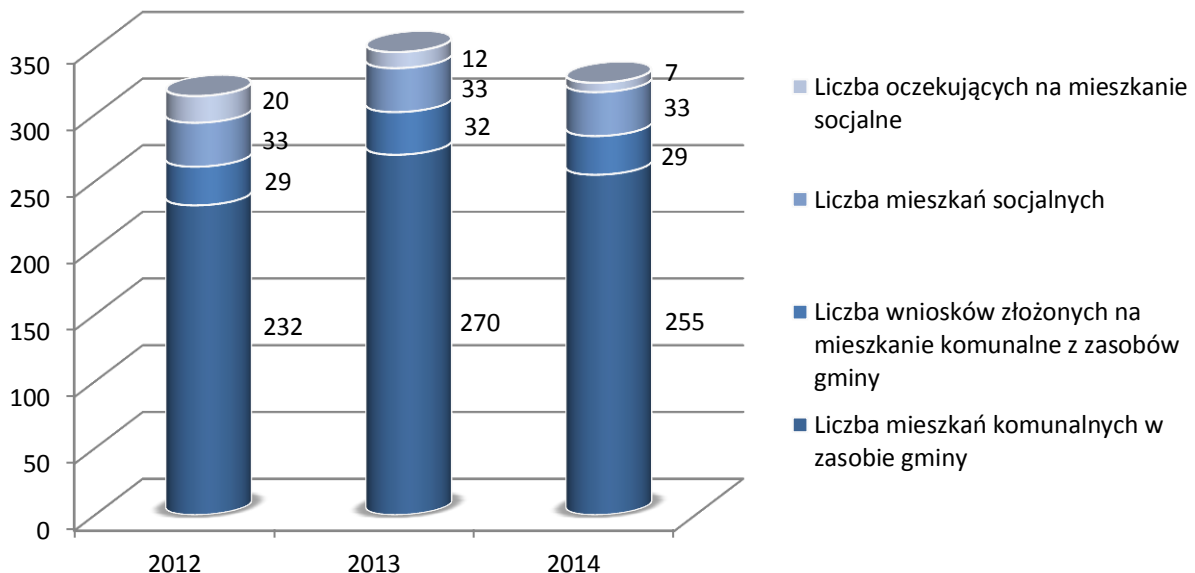
Tabela nr 7. Ubóstwo w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2012	128	307
2013	119	289
2014	128	317

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Można zaryzykować stwierdzenie, że głównymi przyczynami ubóstwa są brak lub niskie wykształcenie oraz wiążące się z tym bezrobocie.

Wykres nr 5
Infrastruktura społeczna w Gminie Toszek
w latach 2012 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

¹² Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego 2013. Urząd Statystyczny w Katowicach, s. 199-200.

Na przestrzeni analizowanych lat, nie zanotowano żadnego wyroku eksmisyjnego bez wskazania lokalu socjalnego.

Największym zagrożeniem ubóstwa jest brak możliwości korzystania z opieki zdrowotnej, zasobów kultury, czy wspomnianej wcześniej edukacji. Jest to swoistego rodzaju izolacja z poszczególnych sfer życia, co może przerodzić się w wykluczenie społeczne. Mechanizmem obronnym bywa niekiedy szukanie pocieszenia lub zapomnienia w używkach, najczęściej w alkoholu, co z czasem można zdiagnozować jako chorobę alkoholową. Przemoc w tych przypadkach także jest dość częsta, ponieważ narastająca frustracja, brak świadomości przeżywanych emocji oraz napotykanne trudności budzą agresję, którą najłatwiej wyładować jest na osobach najbliższych.

3.2.2. Bezrobocie

„Jednym z kluczowych czynników świadczących o potencjale rozwojowym danego obszaru są wskaźniki przedsiębiorczości, mierzące aktywność gospodarczą gminy. (...) W I kwartale 2012 r. w Gminie Toszek było to 386 podmiotów (69%), natomiast przeciętnie w powiecie gliwickim wskaźnik ten wyniósł 76%.”¹³

Najczęstszymi odbiorcami działań prowadzonych przez pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej są osoby starsze, chore, niepełnosprawne i osoby o niskich dochodach. W tej drugiej grupie, największy odsetek stanowią osoby bezrobotne, nieposiadające stałego źródła dochodu.

Tabela nr 8. Bezrobotni w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

	2012	2013	2014
Bezrobotni do 25 roku życia	108	96	55
Kobiety	69	53	35
Mężczyźni	39	43	20
Długotrwale bezrobotni	204	222	184
Kobiety	129	134	112
Mężczyźni	75	88	72
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	57	59	61
Kobiety	57	59	61
Mężczyźni	-	-	-
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	91	100	88
Kobiety	40	43	35
Mężczyźni	51	57	53
Bezrobotni bez kwalifikacji	140	132	108

¹³ Strategia Rozwoju Gminy Toszek na lata 2013 – 2020, s. 20-21

zawodowych			
Kobiety	73	68	55
Mężczyźni	67	64	53
Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego	143	131	88
Kobiety	99	83	55
Mężczyźni	44	48	33
Bezrobotni bez wykształcenia średniego	248	231	204
Kobiety	124	115	98
Mężczyźni	124	116	106
Bezrobotni niepełnosprawni	17	19	13
Kobiety	10	12	6
Mężczyźni	7	7	7
Osoby poszukujące pracy	8	12	13
Kobiety	2	5	3
Mężczyźni	6	7	10
Liczba bezrobotnych ogółem	391	377	306
Kobiety	222	209	165
Mężczyźni	169	168	141

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach

„Systematycznie spada liczba bezrobotnych wśród klientów Ośrodka. Powodem jest objęcie tej grupy intensywną pracą socjalną oraz narzędziami aktywnej integracji w realizowanym od 2008 r. projekcie systemowym pn. „Aktywny rozwój zawodowy – szansą na sukces” oraz partnerstwo w 2014 r. w projekcie połączonym ze stażem zawodowym pn. „Inkubator Aktywizacji Zawodowej Osób 50+”. Powodem spadku liczby bezrobotnych wśród mieszkańców Gminy oraz Ośrodka jest również większa liczba ofert pracy na lokalnym rynku, w tym zatrudnienie w powstałej w 2014 r. Spółdzielni Socjalnej „Wsparcie na starcie”.¹⁴

Projekt systemowy – „Aktywny Rozwój Zawodowy – Szansą na sukces” był realizowany od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 30 czerwca 2015 r. przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku. Aplikowanie po środki finansowe z funduszy unijnych daje możliwość finansowania działań społecznych, na które zwykle brakuje pieniędzy.

Grupy docelowe: wszystkie osoby niepracujące w wieku 15-64 lat zamieszkałe na terenie gminy i miasta Toszek w tym osoby nieaktywne zawodowo - wchodzące na rynek pracy lub nie posiadające doświadczenia zawodowego (np. młodzi usamodzielniający się).

Cel projektu to podniesienie kwalifikacji zawodowych oraz aktywizacja społeczna osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo poprzez wsparcie doradcze, szkoleniowe

¹⁴ Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2014 dla Gminy Toszek, s. 5.

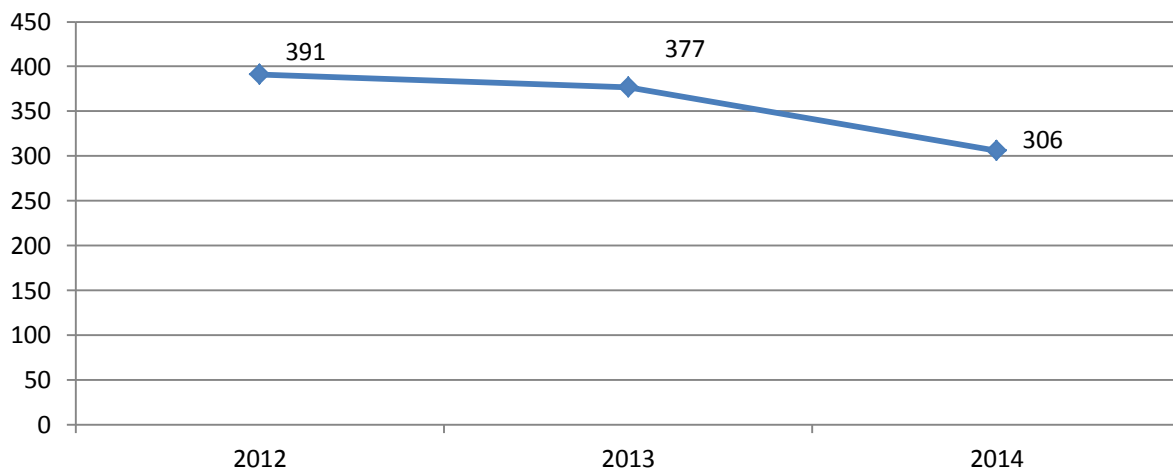
warsztatowe, edukacyjne i środowiskowe oraz zwiększenie wiedzy i umiejętności przydatnych w budowaniu kariery zawodowej.

Nabór chętnych osób prowadzony był na terenie miasta i gminy Toszek w instytucjach współpracujących z naszym Ośrodkiem poprzez kontakt osobisty pracownika socjalnego z potencjalnymi uczestnikami projektu a także poprzez ogłoszenia w mediach oraz akcje plakatowo – ulotkowe.

„7 lutego 2014 r., po wielomiesięcznym poszukiwaniu partnera oraz pracach przygotowawczych, Gmina Toszek i Pilchowice powołały do życia pierwszą na terenie powiatu gliwickiego spółdzielnię socjalną osób prawnych „Wsparcie Na Starcie” (z siedzibą w Toszku przy ul. Gliwickiej 15/8).

Obecnie Spółdzielnia zatrudnia 5 pracowników spośród osób długotrwale bezrobotnych, zamieszkujących na terenie gminy Toszek. Realizuje głównie zlecenia w zakresie prac gospodarczych i porządkowych oraz pielęgnacji terenów zielonych. Zadania związane z koszeniem trawników czy też karczowaniem nieużytków realizowane są przez osoby posiadające spore doświadczenie z wykorzystaniem profesjonalnego sprzętu. Osoby zatrudnione w spółdzielni, zgodnie z ideami spółdzielczości, dbają o swoje miejsce pracy i przyczyniają się do rozpowszechniania jej dobrej marki.”¹⁵

Wykres nr 6
Spadek poziomu bezrobocia w Gminie Toszek
w latach 2012 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach

Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku wraz z Powiatowym Urzędem Pracy w Gliwicach organizuje corocznie prace społecznie użyteczne, które mają na celu zmniejszanie skali bezrobocia w gminie.

¹⁵ Po troszku o Toszku, Nr 3/2014 (13), s. 7

Tabela nr 9. Prace społecznie użyteczne w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

	2012	2013	2014
Liczba godzin	7181	12 378	11 347
Kwota	54 227,70 zł	97 581,40 zł	91 468,70 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Do podstawowych usług Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach należą działania z zakresu Poradnictwa Pracy, Poradnictwa Zawodowego i Klubu Pracy, w szczególności udzielanie pomocy osobom bezrobotnym i poszukującym pracy w celu uzyskania odpowiedniego zatrudnienia.

W przypadku gdy Urząd Pracy nie dysponuje odpowiednimi ofertami pracy, osoby bezrobotne mogą się starać o dodatkowe formy wsparcia w celu skutecznej aktywizacji. Do podstawowych form aktywizacji należą:

- Staż,
- Prace interwencyjne,
- Roboty publiczne,
- Prace społecznie – użyteczne,
- Świadczenie aktywizacyjne,
- Dofinansowanie zatrudnienia bezrobotnego 50+,
- Szkolenia/egzamin/przygotowanie zawodowe dorosłych/studia podyplomowe,
- Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy.

Dodatkowe instrumenty adresowane do osób bezrobotnych do 30 roku życia:

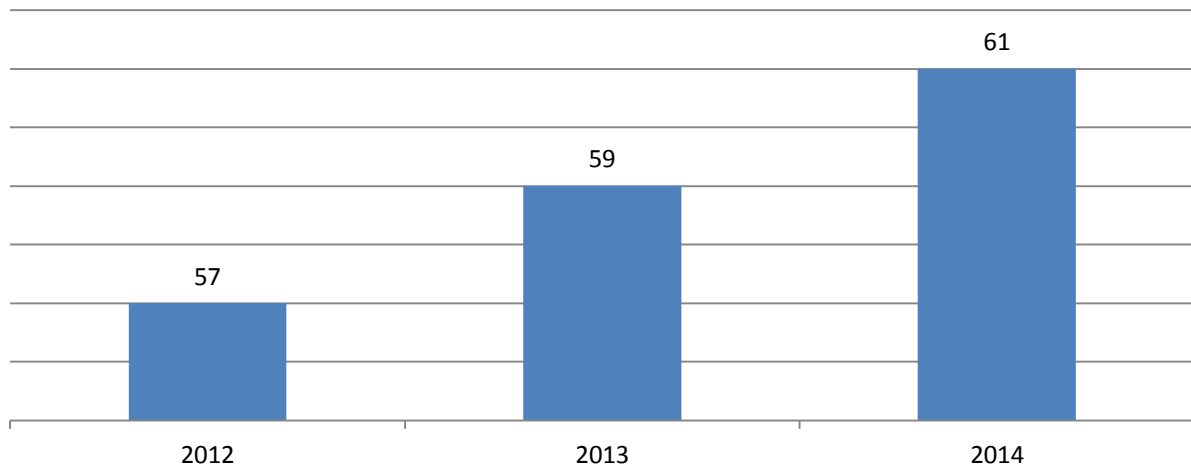
- Bon stażowy,
- Bon szkoleniowy,
- Bon zatrudnieniowy,
- Bon na zasiedlenie.

Niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka. Taki stan rzeczy może wynikać z kilku kwestii, np. braku możliwości zapewnienia opieki nad dzieckiem po zakończeniu urlopu macierzyńskiego i/lub wychowawczego, trudności w otrzymaniu miejsca w żłobku czy przedszkolu. Ponadto, kobiety, które decydują się na urlop wychowawczy, na dość długi okres czasu znikają z pola widzenia, ich wiadomości w danym zakresie zawodowym stają się

nieaktualne, wprowadzane są nowe przepisy lub technologie, z którymi pracownicy te nie są zaznajomione.

Wykres nr 7
Wzrost liczby kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po
urodzeniu dziecka
w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gliwicach

Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku na bieżąco wspomaga osoby bezrobotne za pomocą świadczeń pieniężnych. Nierzadko tylko te pieniądze stanowią jedyne źródło utrzymania dla rodzin czy też osób samotnie gospodarujących.

W Gminie Toszek w roku 2012 na zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia przeznaczono łącznie kwotę 135'576,00 zł; rok później ta kwota zamknęła się w 175'905,00 zł. W 2014 roku suma pieniędzy wydanych na ten cel wyniosła 165'019,00 zł. Są to duże kwoty finansowe, dlatego też tak ważne jest podejmowanie działań mających na celu obniżanie poziomu bezrobocia wśród mieszkańców oraz niwelowanie jego negatywnych skutków.

Tabela nr 10. Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba osób	Liczba świadczeń
2012	79	518
2013	81	547
2014	73	554

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

3.2.3. Problemy uzależnienia

„Nikt nie sięga po alkohol po to, aby mieć problemy. Przeciwnie każdy, kto spożywa alkohol oczekuje korzyści – chce poprawić sobie nastrój, ubarwić szarą codzienność, ułatwić kontakty towarzyskie, zrelaksować się. Niektórzy nawet wierzą, że alkohol może mieć korzystne działanie zdrowotne.

Choć alkohol jest trucizną i z punktu widzenia toksykologii każda ilość wypitego alkoholu jest ryzykowna, to jednak w większości przypadków spożywanie małych dawek alkoholu nie pociąga za sobą widocznych szkód zdrowotnych i konsekwencji społecznych. Mimo to nie powinni wcale pić alkoholu:

- młodzi ludzie (ze względu na ryzyko poważnych zaburzeń rozwojowych),
- kobiety w ciąży i matki karmiące (z powodu ryzyka uszkodzenia płodu i negatywnego wpływu na zdrowie dziecka),
- osoby chore, przyjmujące leki wchodzące w reakcje z alkoholem,
- wszyscy, którzy znajdują się w okolicznościach wykluczających picie (kierując pojazdami, przebywając w pracy, w szkole, itp.),
- osoby, którym szkodzi każda, nawet najmniejsza, ilość alkoholu.

Co ósmy dorosły Polak nie pije w ogóle alkoholu. Kilkanaście procent dorosłych Polaków spożywa alkohol problemowo. Szacuje się, że w grupie tej znajduje się ok. 900 tys. osób uzależnionych oraz ponad 2 mln osób pijących alkohol ryzykownie lub szkodliwie.

Większość pijących spożywa alkohol w sposób, który nie powoduje negatywnych konsekwencji dla nich i dla osób z ich otoczenia.

Osoby pijące alkohol mogą wielokrotnie w ciągu swojego życia zmieniać wzór spożywania alkoholu przemieszczając się na continuum od abstynencji, poprzez picie o niskim poziomie ryzyka, do spożywania alkoholu w sposób wysoce ryzykowny i szkodliwy. Niektóre z nich się uzależniają. Jest to wędrówka w dwie strony. Ktoś, kto dzisiaj pije alkohol na poziomie niskiego ryzyka może w wyniku różnego rodzaju okoliczności zwiększyć swoje picie do poziomu wysokiego ryzyka. Ktoś, kto dziś pije ryzykownie lub szkodliwie może na tyle ograniczyć swoje picie, aby radykalnie zmniejszyć wynikające z niego szkody. Abstynent może w każdej chwili zacząć pić, a osoba uzależniona może zostać abstynentem. Najmniej prawdopodobna jest sytuacja, że osobie uzależnionej uda się trwale ograniczyć spożywanie alkoholu, a więc wrócić na stałe do picia kontrolowanego, o niskim ryzyku szkód.

Ryzykowne spożywanie alkoholu to picie nadmiernych ilości alkoholu (jednorazowo i łącznie w określonym czasie) nie pociągające za sobą aktualnie negatywnych konsekwencji,

przy czym można oczekiwać, że konsekwencje te pojawią się, o ile obecny model picia alkoholu nie zostanie zmieniony.

Picie szkodliwe to taki wzorzec picia, który już powoduje szkody zdrowotne, fizyczne bądź psychiczne; ale również psychologiczne i społeczne, przy czym nie występuje uzależnienie od alkoholu.

Uzależnienie od alkoholu jest chorobą chroniczną, postępującą i potencjalnie śmiertelną. Nie jest możliwe całkowite jej wyleczenie, a jedynie zahamowania narastania jej objawów i szkód zdrowotnych z nią związanych.

W świetle nowoczesnej wiedzy uzależnienie od alkoholu jest chorobą wieloczynnikową, bio-psycho-społeczną, uszkadzającą funkcjonowanie człowieka w sferze somatycznej, psychologicznej, społecznej i duchowej. Model leczenia tego schorzenia musi być dostosowany do takiego sposobu postrzegania tej choroby.¹⁶

Tabela nr 11. Alkoholizm w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2012	13	18
2013	9	15
2014	5	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

„Nadużywanie alkoholu przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego, rodzi poważne problemy, jest przyczyną cierpienia dorosłych i dzieci. Narastanie problemu alkoholowego skłania niepijących członków rodziny do szukania sposobów pozwalających im przetrwać w sytuacji permanentnego stresu, braku poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji, niemożności zaspokojenia elementarnych potrzeb psychologicznych, a czasami również biologicznych. Osoba pijąca z biegiem czasu coraz silniej koncentruje się na alkoholu, wycofuje się z pełnienia ról życiowych, przestaje świadczyć na rzecz rodziny, a czasem nawet interesować się swoimi bliskimi. Wymaga opieki i obsługi.

Konsekwencją życia z partnerem nadużywającym alkoholu może być współuzależnienie. Osoba współuzależniona:

- Przejawia silną koncentrację myśli, uczuć i zachowań na zachowaniach alkoholowych osoby pijącej
- Szuka usprawiedliwień sytuacji picia, zaprzeczania problemowi
- Ukrywa problem picia przed innymi

¹⁶ <http://www.parpa.pl/index.php/szkody-zdrowotne-i-uzaleznienie/picie-ryzykowne-i-szkodliwe>

- Przejmuje kontrolę nad piciem osoby bliskiej (ogranicza sytuacje alkoholowe, wylewa alkohol, odmierza ilości, kupuje alkohol, aby pijący nie wychodził z domu itp.)
- Przejmuje odpowiedzialność za zachowania pijącego partnera, łagodzi konsekwencje picia: kłamię, płaci długi, dba o higienę pijącego, o jego wizerunek itp.
- Przejmuje za osobę pijącą obowiązki domowe, które ona zaniedbuje.

Życie w długotrwałym stresie spowodowanym piciem osoby bliskiej i brak skuteczności własnych działań nakierowanych na rozwiązanie problemu picia powodują poważne konsekwencje psychologiczne:

- Zaburzenia psychosomatyczne:
 - Nerwice
 - Zaburzenia życia emocjonalnego (chaos emocjonalny, huśtawka nastrojów, stany lękowe i depresyjne, napięcie i stan ciągłego pogotowia emocjonalnego)
 - Zakłócenia czynności poznawczych (zagubienie, chaos poznawczy, brak poczucia sensu i celu, zakłócenie wzorców normy i zdrowia, nierealistyczne oczekiwania)
- Pustkę duchową i brak nadziei
- Samotność
- Poczucie niemożności rozstania się
- Czasami nadużywanie substancji psychoaktywnych (zwłaszcza leków nasennych i uspokajających)
- Trudności w rozpoznawaniu własnych potrzeb, w realizacji własnych pragnień, ambicji i celów
- Wyraźnie odczuwane obniżenie jakości życia.

Współzależnienie nie jest chorobą - jest zespołem nieprawidłowego przystosowania się do sytuacji problemowej. Koncentrując się na szukaniu sposobu ograniczenia picia partnera, osoba współzależniona nieświadomie przejmuje odpowiedzialność i kontrolę za jego funkcjonowanie, co w efekcie ułatwia pijącemu dalsze spożywanie alkoholu. U części osób współzależnionych rozpoznaje się ostrą reakcję na stres, zaburzenia stresowe pourazowe lub zaburzenia adaptacyjne. Współzależnienie diagnozuje się wyłącznie u osób dorosłych, które formalnie mogą wybrać inną drogę poradzenia sobie z problemem picia partnera. Dzieci nie mają żadnego wyboru. Są skazane na życie w takich warunkach, jakie stwarzają dla nich dorośli.”¹⁷

W ramach Gminnego Programu Profilaktyki, Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Narkomanii oraz Przemocy w Rodzinie w Gminie Toszek uchwalanego przez Radę Miejską corocznie, w Ośrodku Pomocy Społecznej w Toszku, mieszkańcy Gminy mogą bezpłatnie korzystać z konsultacji z certyfikowanym specjalistą psychoterapii uzależnień. Najczęściej na spotkania z terapeutą leczenia uzależnień zgłaszają

¹⁷ <http://www.parpa.pl/index.php/rodzina-dzieci/wspoluzaleznienie>

się osoby uzależnione od alkoholu, współzależnione oraz osoby doświadczające przemocy domowej.

W celu przeciwdziałania problemom alkoholowym oraz motywowania do podejmowania leczenia odwykowego, powołana została w Gminie Toszek Miejsko – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Tabela nr 12. Praca członków Miejsko – Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

	2012	2013	2014
Rozmowy interwencyjno – motywujące do podjęcia leczenia odwykowego	18	20	10
Rozmowy z członkami rodzin z problemem alkoholowym	6	5	0
Wnioski o wszczęcie postępowania nieprocesowego w przedmiocie zastosowania obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego	3	4	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Jak dotąd nie odnotowano przypadków uzależnienia od narkotyków, co może nasuwać wniosek, że wśród osób podatnych na uzależnienia dominuje potrzeba picia alkoholu.

3.2.4. Trudności w opiece i wychowaniu dzieci

Pomimo stale rosnącego niżu demograficznego, na przestrzeni lat zauważana jest potrzeba wspierania rodzin w wypełnianiu jej podstawowych funkcji. Chodzi tutaj o pomoc instytucjonalną, skierowaną do rodziców, których z różnorodnych powodów zabiegi są niewystarczające. Mogą do nich należeć: skupienie się rodziców na pracy zawodowej, występujące coraz częściej zjawisko zachodzenia w ciążę kobiet w dojrzałym wieku, gdzie dochodzi do dylematów opiekuńczych, ponieważ dojrzałe wiekowo matki mają jednocześnie starzejących się, chorujących i niedołączających rodziców, którym także trzeba zapewnić pomoc. Zdarzają się też rodziny, które zaniedbują swoje dzieci, nie znając prawidłowego wzorca wychowawczego, przyjmując najczęściej styl wychowawczy, jakiego sami doświadczali.

W 2015 r. w Gminie Toszek rozpoczęto prace nad utworzeniem pierwszego żłobka. Istnieje jednak 5 przedszkoli (przedszkoli wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach). Łącznie punkty te oferują 240 miejsc dla dzieci.

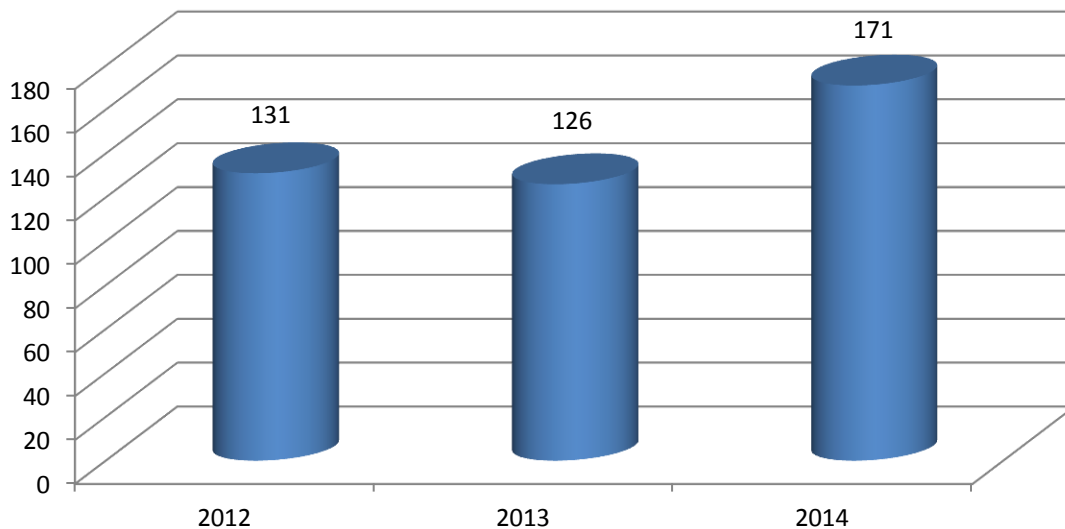
Tabela nr 13. Liczba świetlic dla dzieci i młodzieży w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Przyszkolne	Pozaszkolne
2012	5	6
2013	5	8
2014	5	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Pozaszkolne formy spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież zapewniają jego organizację w atrakcyjny dla nich sposób, idący w parze z oddziaływaniem profilaktycznym i zainteresowaniami uczestników. Zajęcia mają różnorodną formę: ruchową, stolikową, dydaktyczną oraz powinny obejmować pomoc w odrabianiu zadań domowych lub wyrównywanie braków w nauce szkolnej.

Wykres nr 8
**Ilość uczestników zajęć w programach opiekuńczo -
wychowawczych prowadzonych przez Ośrodek Pomocy
Społecznej w Toszku**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

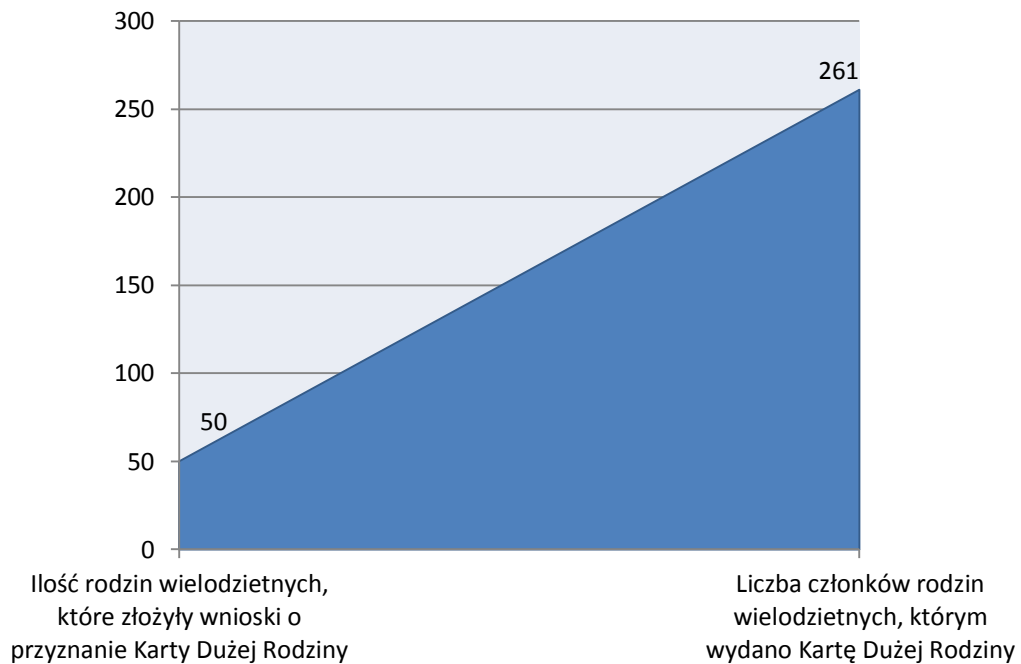
W połowie 2014 roku powstał rządowy program dla rodzin wielodzietnych. Na jego podstawie Minister Pracy i Polityki Społecznej uruchomił system przyznawania Kart Dużej Rodziny osobom posiadającym co najmniej troje dzieci w wieku do ukończenia 18 roku życia lub 25 roku życia, w przypadku gdy dziecko uczy się lub studiuje w szkole wyższej.

Wtedy także zaczęto podpisywać porozumienia z właścicielami punktów komercyjnych czy rekreacyjnych, na mocy których posiadacze Karty Dużej Rodziny mogą

skorzystać ze zniżek za zakup towarów lub usług tych kontrahentów. Szczegółowy wykaz podmiotów współpracujących w rządowym programie dla rodzin wielodzietnych jest dostępny i stale uaktualniany na stronie internetowej: <https://rodzina.gov.pl/>

Wykres nr 9 Rządowy program dla rodzin wielodzietnych w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Oferta dedykowana rodzinom posiadającym Kartę, realizowana w rządowym programie dla rodzin wielodzietnych jest podzielona na kilka zakresów usług:

- Kultura i turystyka,
- Parki narodowe,
- Transport kolejowy,
- Sport i rekreacja,
- Ośrodki wypoczynkowe,
- Zakupy – artykuły spożywcze,
- Zakupy – odzież, obuwie, galanteria,
- Zakupy – pozostałe,
- Rozrywka,
- Usługi,
- Zdrowie,
- Finanse,
- Podatki

„Śląskie dla rodziny – Karta Dużej Rodziny” to projekt realizowany przez województwo śląskie, oferujące dla posiadaczy Kart Dużej Rodziny wydanych w rządowym programie dla rodzin wielodzietnych, dodatkowe zniżki dla mieszkańców naszego województwa. Na stronie internetowej www.slaskiedlarodziny.pl znajduje się aktualny wykaz partnerów biorących udział w programie. Wśród miejsc oferujących zniżki są m. in. muzea, teatry, parki, obiekty w Parku Śląskim, opera oraz usługi kolejowe.

Wykres nr 10 Liczba członków rodzin wielodzietnych, którym wydano Kartę Dużej Rodziny w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

W Gminie Toszek powstał w 2014 roku samorządowy program wspierający rodziny wielodzietne wychowujące co najmniej troje dzieci, będących na wspólnym utrzymaniu. Program ten został wprowadzony Uchwałą Nr XLIV/480/2014 Rady Miejskiej w Toszku z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie wprowadzenia „Karty Dużej Rodziny 3+ / Rodziny Zastępczej” dla rodzin wielodzietnych i rodzin zastępczych z terenu Gminy Toszek z późn. zm.

Na tej podstawie możliwe jest opracowanie i wprowadzenie szeregu ulg i zniżek dla posiadaczy Karty poprzez zawarcie porozumień z właścicielami punktów komercyjnych znajdujących się w Gminie Toszek.

W obecnych czasach zauważalna staje się zmiana modelu rodziny, powoli zanikają rodziny wielopokoleniowe, utrzymujące ze sobą codzienny kontakt. Zmienia się także podział ról pełnionych przez poszczególnych członków rodzin ze względu na płeć. Zauważalna też staje się zwiększona ilość rozwodów w rodzinach. Te czynniki wpływają na zmianę obrazu dzisiejszej rodziny, co może mieć negatywne skutki w postaci trudności w opiece i wychowaniu dzieci.

Tabela nr 14. Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2012	33	120
2013	33	117
2014	38	132

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

W celu poprawy sytuacji wychowawczej rodzin mających problemy w tym zakresie, zostało powołane do życia stanowisko asystenta rodziny. Asystent rodziny to według ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2013 r. poz. 135 z późn. zm.) osoba, która przydzielana jest rodzinie, gdy ta napotkała trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Pracuje bezpośrednio w miejscu zamieszkania klienta lub w miejscu przez niego wskazanym, przyczyniając się do poprawy sytuacji problemowej w zakresie socjalnym, psychologicznym, wychowawczym. Dzięki takiej współpracy, klient może zwiększyć swoją aktywność społeczną, być lepiej zmotywowanym do podejmowania działań zawodowych oraz wszystkich innych prowadzących do poprawy sytuacji życiowej własnej oraz jego rodziny.

Tabela nr 15. Ilość osób objętych wsparciem asystenta rodziny w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

	2012	2013	2014
Ilość rodzin objętych wsparciem asystenta	15	18	17
Ilość osób w rodzinach	48	67	71

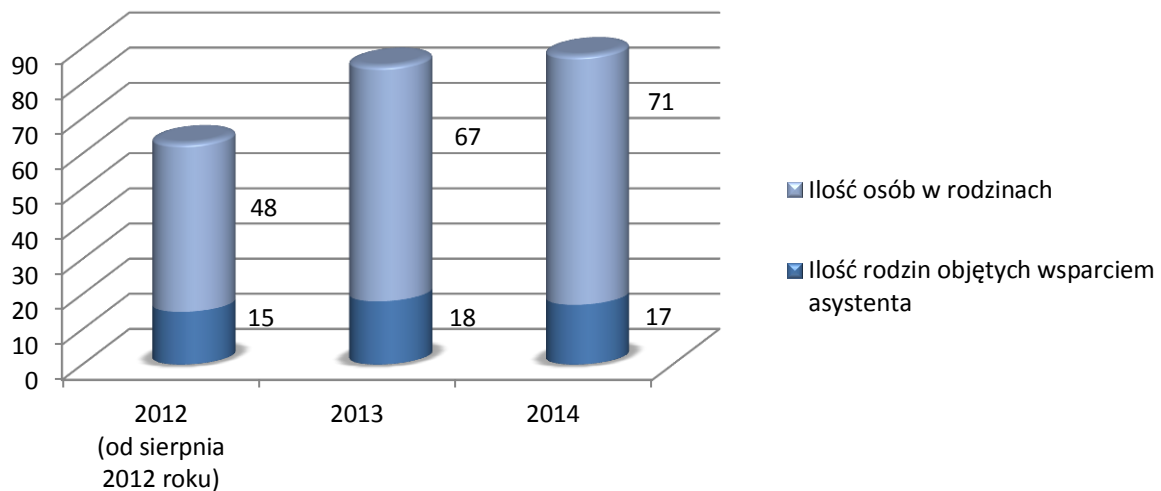
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Wśród działań, jakie podjęli asystenci, możemy wyróżnić: pomoc w znalezieniu punktów świadczących pomoc specjalistyczną w formie konsultacji, poradnictwa, mediacji lub terapii, utrzymywanie stałego kontaktu z klientem, towarzyszenie mu w codziennym funkcjonowaniu. Ponadto, udzielanie wsparcia w sytuacjach tego wymagających oraz interweniowanie, gdy zagrożone jest życie lub zdrowie klienta lub jego rodziny. Asystent rodziny zobligowany jest także do utrzymywania kontaktu z instytucjami zaangażowanymi w sprawy podopiecznych, w tym z Policją, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, sądami, pracownikami socjalnymi itp. Tak więc pracę asystenta rodziny można podzielić na dwa obszary zadaniowe. Pierwszym jest bezpośredni kontakt z rodziną w jej miejscu zamieszkania

lub w innym miejscu wskazanym przez klienta. Drugim natomiast jest szeroko zakrojona współpraca asystenta z osobami i instytucjami zaangażowanymi w sprawy rodziny. Do pracy asystenta poza rozmowami z klientami należy więc także praca w środowisku otaczającym swoim zasięgiem poszczególnych członków rodzin, np. pracowników socjalnych, pedagogów, nauczycieli, dzielnicowych, prokuratorów itd.

Wykres nr 11
Asystent rodziny
Gminie Toszek w latach 2012 - 2014

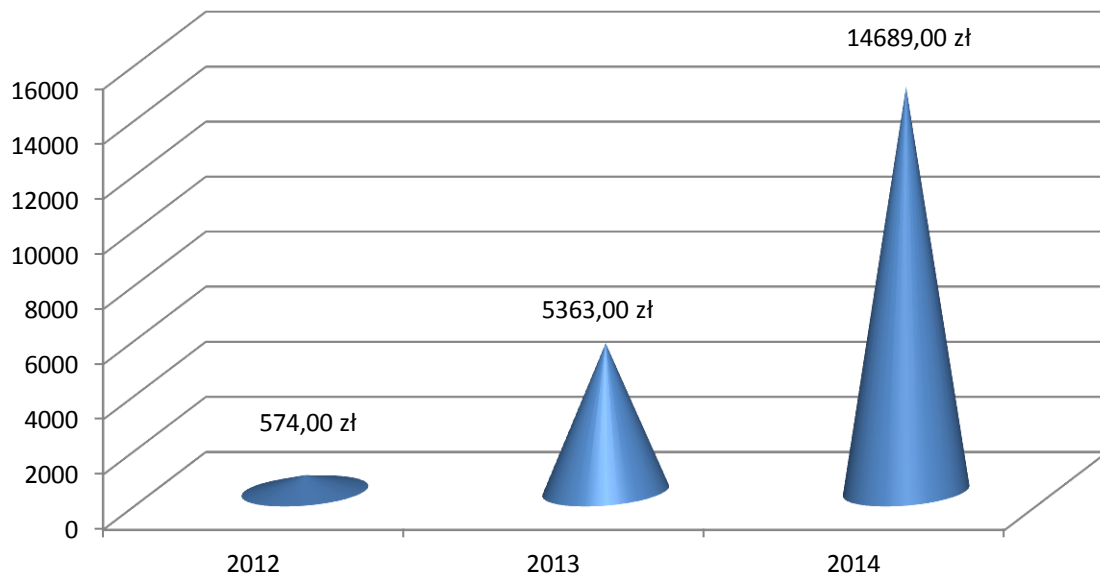

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Zdarzają się jednak sytuacje, w których z jakiegoś powodu rodzina nie poprawia swojej sytuacji życiowej, pomimo wielu starań i zabiegów, funkcja opiekuńczo – wychowawcza jest przez nich wypełniana w niedostateczny sposób. W takiej sytuacji konieczne jest zabezpieczenie dziecka w pieczy zastępczej. Według wspomnianej ustawy, gmina, z której pochodzi dziecko, ponosi część odpłatności za jego pobyt w zewnętrznych formach pieczy zastępczej.

Wykres nr 12 Odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

3.2.5. Przemoc w rodzinie

„Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. w art. 18 i 71 wskazuje, że instytucja rodziny jest objęta szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a jej dobro, państwo ma obowiązek uwzględnić w swojej polityce społecznej, zwłaszcza poprzez udzielanie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej.

Przepis art. 33 Konstytucji wskazuje ponadto, że kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym, zaś zgodnie z art. 72 Konstytucji, Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Nie budzi wątpliwości fakt, że zadaniem państwa jest zatem ochrona rodziny przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz i wewnątrz, w tym zwłaszcza przed przemocą ze strony osób najbliższych.

Rodziny dotknięte przemocą pozostają w trudnej sytuacji społecznej, co jest podstawą do udzielania im szczególnej pomocy przy użyciu metod i narzędzi określonych w obecnie obowiązującym porządku prawnym. Przemoc w rodzinie jest jednym z podstawowych zagrożeń zarówno dla rodzin rozumianych jako instytucja, podlegająca ochronie i opiece

państwa, jak i dla ich poszczególnych członków. Statystycznie większość ofiar przemocy w rodzinie stanowią kobiety, a w dalszej kolejności kategorii osób, których płeć nie jest uwzględniona: małoletni, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami. Bardzo często ofiarami przemocy w rodzinie są też dzieci – świadkowie.

Jako przyczyny sprzyjające stosowaniu przemocy w rodzinie możemy wskazać normy społeczne i kulturowe. Przez wieki istniało silne społeczne przyzwolenie na stosowanie przemocy wobec najbliższych, w szczególności kobiet i dzieci. Nadal w wielu środowiskach to zjawisko znajduje odzwierciedlenie w obyczajach – społecznej akceptacji bicia, stosowania kar cielesnych, w przekonaniach związanych z rolą mężczyzny w rodzinie (rola „pana i władcy”).

Niebagatelny wpływ na stosowanie przemocy w rodzinie ma również dziedziczenie wzorca przemocy z rodziny pochodzenia. Dzieci wychowujące się w rodzinach z problemem przemocy przyswajają sobie zachowania dorosłych, których są świadkami lub ofiarami. Uczą się, że najlepszym i najbardziej skutecznym sposobem rozwiązywania konfliktów jest przemoc. Wpływ na stosowanie przemocy w rodzinie może mieć także uzależnienie/nadużywanie alkoholu. Wielu sprawców przemocy w rodzinie w chwili popełnienia czynu jest pod wpływem alkoholu. Należy pamiętać, że alkohol osłabia kontrolę nad zachowaniem i zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem na trudności oraz niepowodzenia życiowe. Uzależnienie od alkoholu nie zwalnia z odpowiedzialności za swoje czyny, mimo że sprawcy często wykorzystują fakt bycia nietrzeźwym jako czynnik usprawiedliwiający ich zachowanie.”¹⁸

Tabela nr 16. Przemoc w rodzinie w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2012	2	5
2013	2	5
2014	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Procedury przeciwdziałania przemocy w rodzinie zwykle nie kończą się po kilku miesiącach. Zazwyczaj, prace nad poprawą sytuacji życiowej rodziny trwają przez kolejny rok lub nawet dwa lata. Jednak przemoc w danym środowisku wykazywana jest tylko raz, jako zdiagnozowanie problemu.

W Gminie Toszek mamy do czynienia z niską wykrywalnością przemocy w rodzinach. Przemoc występuje, jak w każdych społecznościach, bez względu na szerokość geograficzną, tutaj jednak jest ona nieujawniona. Członkowie rodzin, w których występuje

¹⁸ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020, s. 5 - 6

przemoc ukrywają ten fakt przez dalszą rodziną, sąsiadami, szkołą, instytucjami, przedstawicielami ochrony zdrowia. Sąsiedzi i bliscy znajomi, nawet jeśli zauważą niepokojące objawy, wolą się nie wtrącać, nie psuć już i tak delikatnej struktury rodziny.

Takie działanie daje niejako przyzwolenie osobie stosującej przemoc na dalsze krzywdzenie bliskich, a osoby będące ofiarami przemocy utwierdza w przekonaniu, że tak musi być, takie jest życie, taka jest ich rola w rodzinie i społeczeństwie. Dzieci wychowywane w rodzinie, w której dochodzi do aktów przemocy, wynoszą ten sam system wychowawczy i nierzadko stosują go później, wobec założonej przez siebie rodziny. Nauczeni są bowiem, że jest to naturalny sposób na pozbycie się frustracji, odczuwanego napięcia, wyładowania przeżywanych emocji.

Ratunkiem dla tych rodzin jest otrzymanie profesjonalnej pomocy z zewnątrz. Tylko odpowiednio przeszkolone osoby, umiejące wskazać możliwe do podjęcia kroki zaradcze, potrafiące udzielić wsparcia i zapewnić bezpieczeństwo, mogą podjąć skuteczną próbę uratowania relacji w takiej rodzinie. Pamiętać należy, że pomimo podejmowania szeregu działań przez osoby do tego wyszkolone, efekt zależy od chęci, możliwości i predyspozycji każdej osoby w rodzinie dotkniętej problemem przemocy.

Na podstawie zapisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz.U z 2015 r. poz. 1390) powstał Zespół Interdyscyplinarny Miasta i Gminy Toszek. Ustawa ta określa przemoc w rodzinie jako pojedyncze lub powtarzające się umyślne działanie lub też zaniechanie, które narusza prawa lub dobra osobiste członków rodziny. Chodzi tutaj w szczególności o zagrożenie utraty życia lub zdrowia, naruszenie godności i nietykalności fizycznej oraz wolności – także seksualnej. Działania te bowiem powodują szkody zdrowotne, jak również wywołują cierpienie i krzywdy moralne osób, wobec których przemoc jest stosowana.

Zespół Interdyscyplinarny Miasta i Gminy Toszek tworzą przedstawiciele różnych instytucji, które z reguły zaangażowane są w pracę na rzecz rodziny. Są to m. in.: przedstawiciele jednostek pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty czy służby zdrowia. Dodatkowo ten zespół mogą zasilić kuratorzy sądowi i prokuratorzy oraz wszystkie inne osoby działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Pierwszym elementem, rozpoczynającym procedurę jest wypełnienie formularza „Niebieska Karta” – na podstawie zgłoszenia przyjętego od członka rodziny, sąsiada, osoby posiadającej wiedzę w zakresie stosowania przemocy wobec pokrzywdzonych. Dokument ten wypełniany jest przez policjanta, pracownika socjalnego, pedagoga, pielęgniarkę, lekarza itd. w przypadku podejrzenia stosowania przemocy domowej w rodzinie klienta czy podopiecznego. Spisanie formularza „Niebieska Karta” jest wypełnieniem obowiązku przedstawiciela instytucji, ale także obywatela, bowiem jest to zawiadomienie

o prawdopodobieństwie popełnienia przestępstwa. Wobec czego, formularz „Niebieska Karta” może być sporządzony także bez zgody osoby doświadczającej przemocy.

Ośrodek Pomocy Społecznej – zgodnie z ustawą – zapewnia obsługę techniczną Zespołu. Polega ona głównie na udostępnianiu pomieszczeń, materiałów biurowych, możliwości korzystania z Internetu, usług pocztowych itd.

Wypełniony formularz przekazywany jest do Przewodniczącego, który po zapoznaniu się z jego treścią powołuje grupę roboczą lub pozostałych członków Zespołu do rozpatrzenia sprawy. Grupa robocza najczęściej składa się z dzielnicowego, pracownika socjalnego, przedstawiciela gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (jeśli w rodzinie występuje problem uzależnienia), oświaty (jeśli w rodzinie są uczące się dzieci), ochrony zdrowia, kuratora sądowego i innych osób działających w omawianym obszarze.

Grupa robocza spotyka się w celu wymiany posiadanych informacji o rodzinie, zaplanowania działań mogących poprawić problemową sytuację, motywowania poszczególnych jej członków do korzystnych dla nich działań, monitorowania sytuacji oraz reagowania w sytuacjach nieprzewidzianych.

Na kolejne spotkania grupy roboczej zapraszane są osoby wobec których istnieje prawdopodobieństwo doświadczania przemocy domowej. W czasie tego spotkania wypełniane są dalsze części formularza „Niebieska Karta” oraz podejmowane są w porozumieniu z zaproszoną osobą, decyzje i plan działania na określony w protokole z posiedzenia grupy roboczej czas. Ponadto, członkowie grupy roboczej informują o punktach, w których można uzyskać pomoc w postaci wsparcia, terapii, schronienia itp. Następnie wzywana jest osoba co do której istnieje podejrzenie stosowania przemocy domowej. Z taką osobą przeprowadza się rozmowę informującą o konsekwencjach takiego zachowania oraz miejscach świadczących specjalistyczną pomoc. Dalsza praca grupy roboczej uzależniona jest od tempa i postępów w działaniu oraz potrzeb zgłaszanych przez daną rodzinę.

3.2.6. Pomoc i opieka nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi

„W związku z coraz większą długością życia i coraz niższym wskaźnikiem rozrodczości, w Europie szybko zwiększa się odsetek starszych ludzi. Oczekuje się, że do roku 2050 stosunek ludzi mających ponad 65 lat do ludności w wieku produkcyjnym (15 – 64 lata) osiągnie 50% – dwukrotny wzrost w stosunku do obecnego poziomu.

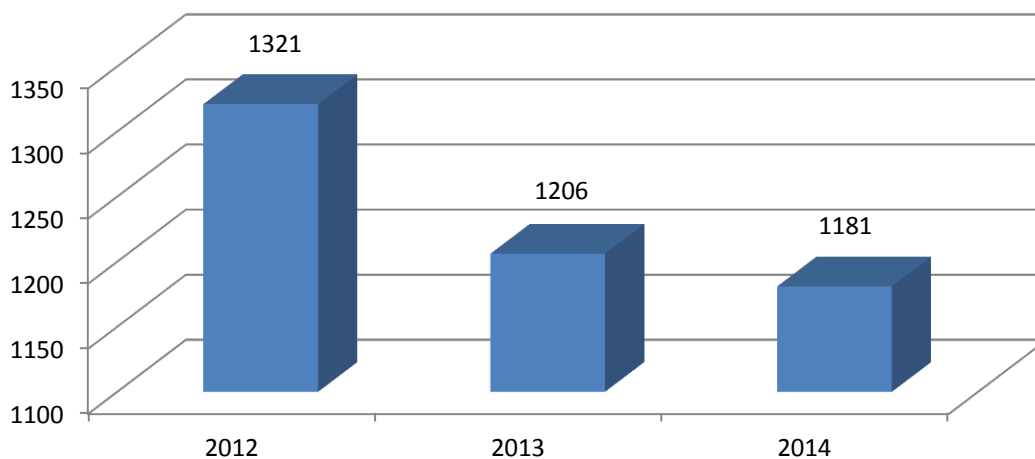
Takie zmiany demograficzne pociągają za sobą ogromne konsekwencje społeczne i gospodarcze. Choć nie należy zapominać o pozytywnych aspektach większej długości życia, obecna sytuacja stwarza również wyzwanie dla podaży pracy i systemów zabezpieczenia społecznego. Ponieważ podstawą zabezpieczenia społecznego jest przede wszystkim solidarność w ramach danego pokolenia i między pokoleniami, konieczne jest zachowanie zrównoważonego rozdzielania zasobów między grupami wiekowymi.

Starsze osoby wnoszą znaczny wkład w gospodarkę i społeczeństwo – może on zwiększyć się jeszcze bardziej wraz ze stopniowym polepszaniem się ich zdrowia i poziomu wykształcenia. Można to osiągnąć dzięki pełnemu wykorzystaniu potencjału starszych osób przez optymalizację możliwości doświadczania dobrostanu fizycznego, społecznego i psychicznego przez cały okres życia. Oto cel podejścia politycznego dotyczącego „aktywnego starzenia się”. Jest to klucz do wysokiej jakości życia ludzi w każdym wieku,

zwiększonej wydajności i wykształcenia głębokiej solidarności międzypokoleniowej w naszych starzejących się społeczeństwach.”¹⁹

Wykres nr 13
Udział osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców
Gminy Toszek w latach 2012 - 2014

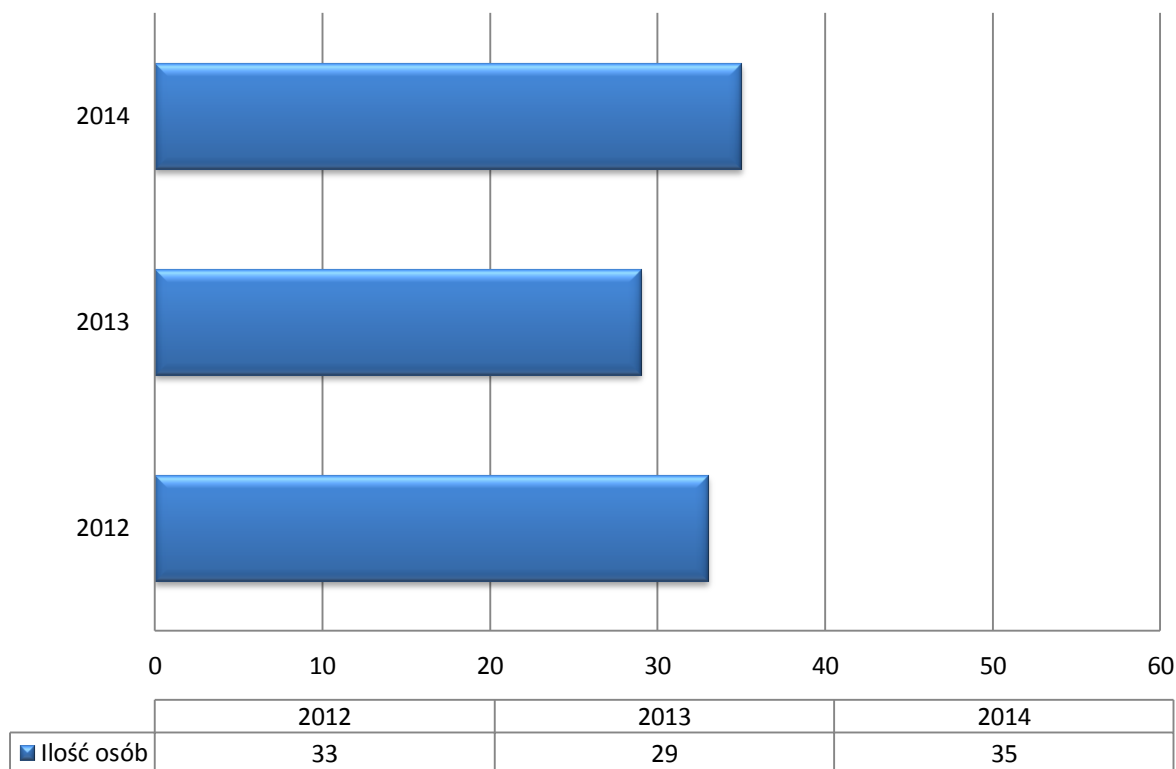
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Toszku

Z początkiem stycznia 2013 roku powiększony o usługi opiekuńcze został zakres zadań realizowanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku. Zasady ponoszenia odpłatności za usługi opiekuńcze określa Uchwała nr XXVII/296/2012 Rady Miejskiej w Toszku z dnia 19 grudnia 2012 r., dotycząca zasad przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia z obowiązku ich ponoszenia i trybu ich pobierania z późn. zm. Według tego dokumentu, usługi opiekuńcze świadczone są odpłatnie. Z tego obowiązku zwolnione mogą być osoby, których dochód nie przewyższa kryterium dochodowego, określonego w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.) lub spełniające inne - nie ujęte w ustawie a określone w uchwale warunki. Odpłatność ustalona została w odniesieniu do stawki usługi za godzinę.

¹⁹ Zasady przewodnie dla aktywności osób starszych i solidarności międzypokoleniowej, Preambuła, Oświadczenie Rady w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012): Dalsze działania, s. 7

Wykres nr 14 Ilość osób korzystających z usług opiekuńczych w Gminie Toszek w latach 2012-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Uchwała Nr XLIV/479/2014 Rady Miejskiej w Toszku z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustalenia wysokości stawki odpłatności za godzinę usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych określiła stawki odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze, tj. usługi rehabilitacyjne, konsultacje psychologiczne oraz terapię zajęciową. W 2014 roku ze specjalistycznych usług opiekuńczych korzystały dwie osoby, po 10 godzin usług rehabilitacyjnych każda.

Tabela nr 17. Usługi opiekuńcze w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba osób	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w złotych
2012	33	5641	64307,00 zł
2013	29	3322	37871,00 zł
2014	35	4968	29047,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

W skład obowiązków osób zatrudnionych na stanowisku opiekuna (usługi opiekuńcze) względem klienta - seniora wchodzi: toaleta poranna, zmiana pieluchy, robienie zakupów, przygotowanie posiłku, karmienie, sprzątanie, mierzenie ciśnienia tętniczego, towarzyszenie klientom podczas wizyt u lekarza, dokonywanie bieżących opłat wynikających z utrzymania domu lub mieszkania, a w niektórych przypadkach także gospodarowanie całym budżetem podopiecznego.

Tabela nr 18. Ilość godzin usług opiekuńczych w Gminie Toszek w latach 2013 – 2014

2013		2014	
Ogółem	Średnia	Ogółem	Średnia
3322	276,83	4941	411,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Podana ilość godzin jest wartością uśrednioną, wynikającą z ilości godzin usług opiekuńczych wykonanych u poszczególnych klientów we wszystkich miesiącach w roku, podzieloną przez 12. Podkreślić należy, że usługi opiekuńcze jako zadanie realizowane przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku pojawiło się z początkiem 2013 roku.

Osobom starszym, niepełnosprawnym lub długotrwale chorującym także udzielana jest pomoc. Poza usługami opiekuńczymi, przyznawana jest także takim osobom pomoc finansowa.

Tabela nr 19. Pomoc finansowa przyznawana osobom starszym, niepełnosprawnym lub długotrwale chorym w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Zasilek okresowy z tytułu długotrwałej choroby			
Rok	Liczba osób	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w złotych
2012	5	15	1665,00 zł
2013	8	23	4613,00 zł
2014	5	32	4658,00 zł
Zasilek okresowy z tytułu niepełnosprawności			
Rok	Liczba osób	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w złotych
2012	5	10	2167,00 zł
2013	3	16	2558,00 zł
2014	7	15	2325,00 zł
Zasilek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75 lat			
Rok	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w złotych	
2012	312	47 736,00 zł	
2013	180	27 540,00 zł	
2014	203	31 059,00 zł	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Zdarzają się także sytuacje, w których stan zdrowia osoby starszej przekracza możliwości zapewnienia opieki przez rodzinę czy instytucje. Wtedy właściwym postępowaniem jest zabezpieczenie klienta poprzez przekierowanie go do placówki, w której otrzyma całodobową, medyczną pomoc, zostaną zaspokojone podstawowe potrzeby tej osoby wraz z potrzebą afiliacji.

Tabela nr 20. Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014

Rok	Liczba osób	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w złotych
2012	24	261	470 622,00 zł
2013	24	258	489 046,00 zł
2014	29	309	572 853,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku

Zwiększająca się liczba osób będących w wieku poprodukcyjnym oraz potrzeby, jakie one odczuwają skłaniają do refleksji. Należy dbać o starzejących się mieszkańców, by jak najdłużej cieszyli się dobrym zdrowiem i energią do działania. Rosnąca ilość starszych osób, rodzi bowiem konieczność tworzenia instrumentów pomocowych, świadczenia pomocy finansowej a wreszcie konieczność opłacania przez gminę pobytu tych osób w warunkach instytucjonalnych.

4. Adresaci działań

Adresatami niniejszej Strategii są mieszkańcy Gminy Toszek, całe rodziny, jak i osoby żyjące samotnie. Działaniami obejmowani będą zarówno ci, którzy z różnorodnych przyczyn znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej, osoby wymagające pomocy i wsparcia, jak również ci, którym powodzi się dobrze we wszystkich sferach życia.

Podkreślić należy, że na potrzeby realizacji założeń Strategii, zgodnie z zapisem art. 6 ust. 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.), rodzina definiowana będzie jako „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.”

5. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">▪ Bliskość dużych aglomeracji miejskich – opolska i górnośląska (rynki pracy dla mieszkańców, rynki zbytu dla przedsiębiorców, ośrodki kulturalno-rekreacyjne),▪ Modernizacja infrastruktury miejskiej,▪ Realizacja gminnych programów w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii oraz przemocy w rodzinie,▪ Wdrażanie działań z zakresu ekonomii społecznej, niwelujących problem bezrobocia,▪ Wdrażanie działań i projektów aktywizujących osoby bezrobotne,▪ Poradnictwo specjalistyczne (certyfikowany specjalista terapii uzależnień, radca prawny),▪ Profesjonalizacja kadry pracowniczej poszczególnych instytucji działających na rzecz mieszkańców,▪ Zaangażowanie w działania na rzecz mieszkańców,▪ Aktywne organizacje pozarządowe i grupy nieformalne działające w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego,	<ul style="list-style-type: none">▪ Niedostateczne wzmacnianie instrumentów polityki społecznej,▪ Mała ilość zawieranych partnerstw działających na różnych polach,▪ Niski poziom nowo powstających miejsc pracy, podmiotów gospodarczych,▪ Brak podmiotów zapewniających kursy przekwalifikujące do pożądaných zawodów (na terenie Gminy),▪ Brak lokalnego ośrodka wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, brak schronienia w sytuacjach interwencyjnych,▪ Niedostateczna oferta zapewniająca aktywizację osób chorych, starszych lub niepełnosprawnych,▪ Słabo rozwinięta oferta pomocowa dla osób zależnych,▪ Zadłużanie się ubogiej części mieszkańców,▪ Mała ilość mieszkań komunalnych i socjalnych,▪ Słaba aktywność organizacji pozarządowych zajmujących się sprawami polityki społecznej,▪ Niewystarczająca oferta kulturalno-rozrywkowa (np. basen, kino, bezpieczne place zabaw itp.) na terenie Gminy,

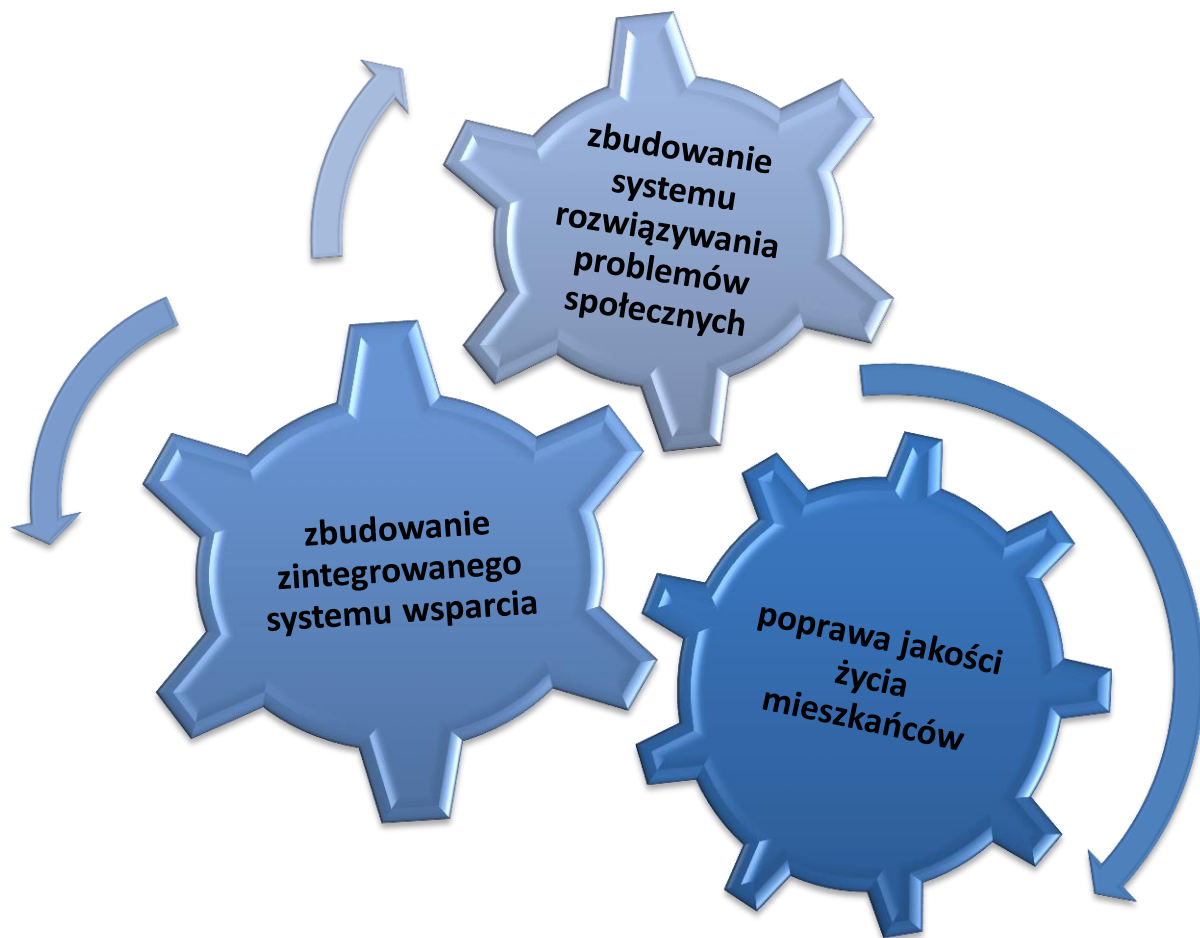

<ul style="list-style-type: none">▪ Ścieżki edukacyjno-dydaktyczne,▪ Szlaki turystyczne, przebiegające przez teren Gminy Toszek: Szlak Powstańców Śląskich, Szlak Okrężny Wokół Gliwic, Szlak Stulecia Turystyki, Via Regia,▪ Bezpieczne place zabaw,▪ Czyste powietrze,▪ Oddalenie od aglomeracji przemysłowych,▪ Walory przyrodniczo – krajobrazowe.	<ul style="list-style-type: none">▪ Słabo rozwinięta niestacjonarna oferta pomocowa dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ich miejscu zamieszkania,▪ Bariery architektoniczne,▪ Brak szkolnictwa ponadgimnazjalnego,▪ Niekorzystne wskaźniki demograficzne.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">▪ Dostosowanie oferty szkoleniowej i kwalifikacyjnej dla osób bezrobotnych do aktualnych potrzeb rynku pracy,▪ Budowanie partnerstw wewnątrz gminy i poza nią,▪ Rozwój współpracy międzygminnej,▪ Rozwój przedsiębiorczości, powstawanie miejsc pracy,▪ Poprawienie przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami gminy,▪ Wprowadzanie nowatorskich programów osłonowych i projektów profilaktycznych,▪ Rozwój ekonomii społecznej,▪ Pojawienie się tendencji społecznej do zdrowego stylu życia,▪ Tworzenie podmiotów aktywizacji i integracji osób starszych lub niepełnosprawnych,▪ Tworzenie systemu pomocy sąsiedzkiej,▪ Potencjał turystyczny,▪ Potencjał położenia geograficznego Gminy.	<ul style="list-style-type: none">▪ Duża biurokracja towarzysząca pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych,▪ Stagnacja w zakresie polityki społecznej, wykazywanie zaangażowania jedynie w zakresie modernizacji infrastruktury,▪ Bierna postawa osób nisko wykształconych i bezrobotnych,▪ Niewystarczająca ilość osób posiadających wykształcenie zawodowe,▪ Postawa roszczeniowa,▪ Uzależnienie finansowe klientów od Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku,▪ Negatywna postawa mieszkańców wobec podmiotów świadczących pomoc osobom tego wymagającym,▪ Niechęć do podejmowania wspólnych inicjatyw społecznych,▪ Niewykorzystanie możliwości, jakie daje procedura „Niebieskie Karty”,▪ Emigracja zarobkowa,▪ Niska świadomość społeczna problemów osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami psychicznymi,▪ Niż demograficzny.

6. Cele strategiczne, kierunki działań i sposoby ich realizacji

Celem strategicznym Strategii oraz wszystkich osób ją realizujących, jest **poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Toszek poprzez zbudowanie zintegrowanego systemu wsparcia w rozwoju gminy oraz rozwiązywania problemów społecznych.**

Cel główny oraz poszczególne cele operacyjne określa się na podstawie sprecyzowanych kierunków działań. Wśród tych, proponowanych w niniejszym dokumencie znajdują się:

1. Rozwijanie współpracy pomiędzy instytucjami poszczególnych szczebli i obszarów, działających na rzecz poprawy życia mieszkańców.
2. Aktywizacja osób bezrobotnych, integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem.
3. Profesjonalizacja kadry zajmującej się pracą na rzecz mieszkańców.
4. Rozwój ekonomii społecznej.

5. Podnoszenie świadomości społecznej oraz budowanie pożądanych postaw w zakresie zagrożeń społecznych.
6. Działanie na rzecz poprawy funkcjonowania rodzin, w których występują dysfunkcje.
7. Poprawa funkcjonowania osób niepełnosprawnych, starszych, długotrwale chorych.
8. Promocja zdrowego i aktywnego stylu życia.

1 Cel operacyjny Zwiększenie efektywności systemu pomocy dla osób korzystających z pomocy społecznej	
Sposób realizacji	Realizatorzy zadania
<ul style="list-style-type: none">▪ Prowadzenie działań informacyjnych na temat dostępnych form pomocy i wsparcia dla osób w różnych sytuacjach życiowych,▪ Profesjonalizacja kadry pracującej w obszarze pomocy społecznej,▪ Reintegracja osób wykluczonych,▪ Rozwój współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi,▪ Pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych na realizację programów celowych,▪ Wprowadzanie innowacyjnych form reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none">▪ Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku,▪ Urząd Miejski w Toszku,▪ Organizacje pozarządowe.
2 Cel operacyjny Obniżenie poziomu bezrobocia poprzez wdrażanie działań aktywizacyjnych	
Sposób realizacji	Realizatorzy zadania
<ul style="list-style-type: none">▪ Opracowanie programów nakierowanych na aktywizację osób bezrobotnych oraz niwelujących konsekwencje bezrobocia,▪ Prowadzenie prac społecznie użytecznych,▪ Podjęcie działań mających na celu upowszechnienie ekonomii społecznej w Gminie Toszek,	<ul style="list-style-type: none">▪ Powiatowy Urząd Pracy w Gliwicach,▪ Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku,▪ Urząd Miejski w Toszku.

<ul style="list-style-type: none">▪ Podjęcie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych,▪ Prowadzenie działalności informacyjnej na temat dostępnych w regionie miejsc pracy, rozpowszechnianie tych ogłoszeń,▪ Rozpowszechnianie informacji na temat dostępnych szkoleń mających na celu zmianę kwalifikacji zawodowych,▪ Tworzenie partnerstw na rzecz porozumienia instytucji rynku pracy, pomocy i integracji społecznej,▪ Stwarzanie warunków do powstawania i rozwoju przedsiębiorczości,▪ Wdrażanie interdyscyplinarnych form wsparcia rodziny.	
3 Cel operacyjny Przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie	
Sposób realizacji	Realizatorzy zadania
<ul style="list-style-type: none">▪ Opracowanie gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,▪ Opracowanie gminnego programu profilaktyki i przeciwdziałania narkomanii,▪ Działania profilaktyczne w obszarze uzależnień,▪ Prowadzenie działalności Miejsko – Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,▪ Prowadzenie i finansowanie działalności programów opiekuńczo – wychowawczych na terenie gminy,▪ Umożliwienie otrzymania szybkiej pomocy terapeutycznej poprzez prowadzenie dyżurów certyfikowanego specjalisty terapii uzależnień,▪ Profesjonalizacja kadry pracującej w obszarze pomocy społecznej,▪ Opracowanie gminnego programu	<ul style="list-style-type: none">▪ Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku,▪ Urząd Miejski w Toszku,▪ Komisariat Policji w Pyskowicach.

<p>przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego Miasta i Gminy Toszek,▪ Profesjonalizacja kadry pracującej w obszarze pomocy społecznej,▪ Podnoszenie poziomu poczucia bezpieczeństwa,▪ Profilaktyka w obszarze bezpieczeństwa.	
4 Cel operacyjny Wielopłaszczyznowe wsparcie rodziny	
Sposób realizacji	Realizatorzy zadania
<ul style="list-style-type: none">▪ Prowadzenie Punktu Pomocy Rodzinie (poradnictwo specjalistyczne),▪ Wsparcie rodziny poprzez osobę asystenta rodziny,▪ Opracowanie 3 – letniego Programu Wspierania Rodziny,▪ Realizacja rządowego programu dla rodzin wielodzietnych Karta Dużej Rodziny,▪ Realizacja samorządowego programu dla rodzin wielodzietnych „Karta Dużej Rodziny 3+/Rodziny Zastępczej”,▪ Wsparcie rodziny w zapewnieniu opieki nad dziećmi,▪ Działania mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin poprzez wsparcie finansowe, pomoc psychologiczną i prawną, jak również profesjonalną pracę socjalną,▪ Podejmowanie działań sprzyjających powstawaniu grup wsparcia,▪ Prowadzenie i finansowanie działalności programów opiekuńczo – wychowawczych na terenie gminy,▪ Profesjonalizacja kadry pracującej w obszarze pomocy społecznej,▪ Rozwój współpracy pomiędzy	<ul style="list-style-type: none">▪ Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku,▪ Urząd Miejskie w Toszku,▪ Centrum Kultury „Zamek w Toszku”.

<p>samorządem a organizacjami pozarządowymi,</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Tworzenie infrastruktury miejskiej ułatwiającej aktywną rekreację rodzinną,▪ Wspieranie różnorodnych form rekreacji, kultury oraz turystyki rodzinnej,▪ Organizowanie imprez i wydarzeń kulturalnych.	
5 Cel operacyjny Wydłużanie aktywności i sprawności seniorów o osób niepełnosprawnych	
Sposób realizacji	Realizatorzy zadania
<ul style="list-style-type: none">▪ Prowadzenie działalności informacyjnej na temat dostępnych form pomocy,▪ Prowadzenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych, chorych lub niepełnosprawnych z wyłączeniem usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,▪ Opracowanie programu ochrony zdrowia psychicznego,▪ Działania zmierzające do utworzenia dziennego domu pobytu oraz innych form programowych wspierających aktywizację seniorów,▪ Działania mające na celu poprawę dostępności podmiotów użyteczności publicznej poprzez likwidację barier architektonicznych,▪ Profesjonalizacja kadry pracującej w obszarze pomocy społecznej,▪ Wspieranie wolontariatu.	<ul style="list-style-type: none">▪ Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku,▪ Urząd Miejski w Toszku.

Podkreślić należy, że kierunki działań zapisane powyżej zostały określone na pewnym poziomie ogólności. Jest to działanie celowe, dzięki któremu możliwe będzie dostosowywanie działań na każdym z etapów realizowania Strategii do zmieniającej się sytuacji społecznej czy przepisów prawa.

7. Prognoza zmian w zakresie objętym strategią

W Gminie Toszek, jak tylko to możliwe podejmuje się działania mające na celu rozwój także w zakresie polityki społecznej. Dużą rolę odgrywa tu profesjonalna kadra zatrudniona w jednostkach samorządu terytorialnego, która stale podnosi swoje kwalifikacje zawodowe. Dzięki temu, pracownicy są coraz lepiej przygotowani do wykonywania powierzonych im zadań, także tych niedawno zleconych oraz realizowania programów i projektów finansowanych ze środków krajowych i unijnych.

Rozbudowuje się także infrastruktura instytucjonalna (np. naprawione drogi, remonty i modernizacje istniejących obiektów użyteczności publicznej, powstają nowe np. żłobek) oraz kulturalno – rekreacyjna, jak chociażby Centrum Kultury „Zamek w Toszku”, Kompleks boisk sportowych „ORLIK 2012” czy place zabaw.

Istotnym czynnikiem wspierającym zachodzące zmiany jest wartość historyczna Toszka oraz potencjał obywatelski mieszkańców, którzy aktywnie angażują się w działania na rzecz ich miejscowości.

Prognozujemy, że zmiany na lepsze będą się nadal dokonywać, Gmina Toszek będzie przykładem połączenia modernizacji z tradycją i kulturą, będzie obszarem atrakcyjnym do zamieszkania i założenia rodziny.

Niewątpliwie konieczne jest poprawienie systemu przekazywania informacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami biorącymi udział w realizowaniu polityki społecznej. Zatem, przekazywania sobie bieżących treści pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, podmiotami działającymi na rzecz Gminy i jej mieszkańców a samymi mieszkańcami, zapewne pomoże we wzajemnym zrozumieniu i nawiązaniu sieci współpracy w działaniach.

Już aktualnie obserwujemy nowy kierunek rozwiązań prawnych w obszarze pomocy społecznej, przewidujemy że ten trend będzie się utrzymywał. Niedawno wprowadzono nowe, dodatkowe formy wsparcia w postaci ustawy „złotówka za złotówkę”, rządowego programu dla rodzin wielodzietnych, czy nowelizację ustawy o świadczeniach rodzinnych dającą możliwość otrzymywania świadczenia dla rodziców bezrobotnych, studiujących lub zatrudnionych na podstawie umów o dzieło.

Przewidujemy także rozwinięcie się zawiazanej już współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a instytucjami zatrudnienia, działającymi na rzecz zmniejszenia bezrobocia i integracji społecznej osób wykluczonych. Ponadto, nową gałęzią, na którą w przyszłości będzie stawiany coraz większy akcent jest ekonomia społeczna.

Liczymy także na to, że w przyszłości od szczebla ministerialnego przez wszystkie kolejne aż do gminnego, nacisk będzie stawiany na hierarchizację i standaryzację instytucji, miejsc i placówek świadczących pomoc i wsparcie mieszkańcom danego regionu.

W opinii realizatorów Strategii bardzo ważnym elementem jest podnoszenie świadomości społecznej we wszystkich kluczowych sferach życia, np. zdrowego stylu życia, profilaktyki uzależnień, przeciwdziałaniu przemocy, wychodzeniu z ubóstwa i bezdomności, podnoszenie kwalifikacji zawodowej itp. sprzyjać to będzie także zwiększeniu asertywności społecznej.

8. Źródła finansowania

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 – 2030 określa cele i kierunki działań mających przynieść poprawę jakości życia mieszkańców. Zapewnienie pomocy i wsparcia wszystkim osobom lub rodzinom, które tego wymagają jest tutaj kluczową kwestią.

Głównymi realizatorami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016 – 2030 są Urząd Miejski w Toszku oraz Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku. Organom tym zależy w rozwoju gminy i jej mieszkańców, na podążaniu za zmieniającymi się warunkami społeczno – kulturowo – gospodarczymi kraju i Europy. W oczach realizatorów Strategii Gmina Toszek jest gminą silną gospodarczo, której mieszkańcy są wolni od wszelakich zagrożeń społecznych, jakie niesie ze sobą coraz szybsze tempo życia, uzależnienia, przemoc, bezradność w rozwiązywaniu własnych problemów czy trudności wychowawcze.

Każde działanie niesie za sobą koszty jego realizacji. Pokrywane one będą z środków budżetu państwa, środków własnych gminy oraz funduszy pozyskanych z zewnętrznych źródeł finansowania.

Wdrożenie poszczególnych działań uzależnione będzie od możliwości zabezpieczenia na ten cel środków finansowych.

Ramy finansowe przewidziane na poszczególne lata realizacji Strategii przedstawiają się następująco:

Dział Nazwa	2016-2020	2021-2025	2026-2030
851	140.000,00 zł	150.000,00 zł	160.000,00 zł
852 w tym m.in.	4.200.000,00 zł	4.500.000,00 zł	4.800.000,00 zł
Środki na opłacenie pobytu w domach pomocy społecznej	580.000,00 zł	600.000,00 zł	620.000,00 zł
Wydatki na pokrycie pobytu dzieci w pieczy zastępczej	8.000,00 zł	9.000,00 zł	10.000,00 zł
Wydatki związane z przeciwdziałaniem przemocy w	10.000,00 zł	12.000,00 zł	14.000,00 zł

rodzinie			
Wydatki związane ze wspieraniem rodziny	33.000,00 zł	35.000,00 zł	37.000,00 zł
Świadczenia rodzinne	1.600.000,00 zł	1.800.000,00 zł	2.000.000,00 zł
Zasiłki i pomoc w naturze	380.000,00 zł	415.000,00 zł	450.000,00 zł
Dodatki mieszkaniowe	115.000,00 zł	120.000,00 zł	125.000,00 zł
Usługi opiekuńcze	100.000,00 zł	130.000,00 zł	160.000,00 zł

Model dotyczy dwóch działów klasyfikacji budżetowej: 851 – Ochrona Zdrowia i 852 – Pomoc społeczna. Działania w ramach Strategii będą realizowane w różnych okresach czasowych: jednorazowo, poprzez działania kilkudniowe, kilkutygodniowe, kilkumiesięczne, kilkuletnie, aż po zadania stałe.

9. Monitoring i ewaluacja (wskaźniki)

Prowadzenie monitoringu celów i kierunków działań określonych w Strategii oraz sposobu ich realizacji jest kluczowym elementem, pozwalającym zbadać, czy przyjęte założenia są zgodne z oczekiwaniami mieszkańców, czy są realizowane skutecznie oraz czy zaistniała konieczność wprowadzenia w nich zmian.

Ocena stopnia realizacji założeń Strategii będzie przedstawiana corocznie w formie Sprawozdania merytoryczno – finansowego z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Toszku z planem potrzeb oraz corocznie uchwalanej przez Radę Miejską w Toszku Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej dla Gminy Toszek.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r., o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182) wylicza, że w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych należy określić wskaźniki realizacji działań. Na potrzeby opracowania wyżej wymienionych dokumentów, przyjmuje się następujące wskaźniki w poszczególnych obszarach:

- a) Mieszkańcy Gminy Toszek w systemie pomocy społecznej
 - Liczba osób i rodzin korzystających z systemu pomocy społecznej
 - Zestawienie wiodących problemów osób korzystających z pomocy społecznej
- b) Ubóstwo
 - Liczba rodzin ubogich
 - Przedstawienie sytuacji mieszkaniowej: liczba mieszkań komunalnych, liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne, liczba mieszkań socjalnych, liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne
- c) Bezrobocie
 - Ilość osób bezrobotnych, w tym: kobiet, osób niepełnosprawnych itp.
 - Ilość przepracowanych godzin prac społecznie użytecznych

- Ilość przyznanych świadczeń z tytułu bezrobocia
- d) Problemy uzależnienia
- Ilość osób uzależnionych od alkoholu
 - Zestawienie działań podjętych przez Miejsko – Gminna Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- e) Trudności w opiece i wychowaniu dzieci
- Liczba miejsc oferujących zajęcia pozaszkolne
 - Zestawienie realizacji rządowego i samorządowego programu dla rodzin wielodzietnych
 - Ilość osób charakteryzowanych jako bezradne w sprawach opiekuńczo – wychowawczych
 - Zestawienie dotyczące pracy asystenta rodziny
 - Koszt utrzymania dzieci z Gminy Toszek w pieczy zastępczej
- f) Przemoc w rodzinie
- Ilość rodzin, w których występuje przemoc
 - Zestawienie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego Miasta i Gminy Toszek
- g) Pomoc i opieka nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi
- Ilość osób korzystających z usług opiekuńczych
 - Koszt świadczeń usług opiekuńczych
 - Koszt udzielonej pomocy finansowej osobom starszym, niepełnosprawnym lub długotrwale chorym
 - Ilość osób przebywających w domach pomocy społecznej
 - Koszt utrzymania osób przebywających w domach pomocy społecznej

Bibliografia

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 594)

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. j. Dz. U. z 2009 r., Nr 84, poz. 712)

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r., o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182)

Metodologia strategicznego rozwiązywania problemów społecznych. J. Staręga-Piasek. Warszawa 2013

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020

Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego 2013

Zasady przewodnie dla aktywności osób starszych i solidarności międzypokoleniowej, Preambuła, Oświadczenie Rady w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012): Dalsze działania

Strategia Rozwoju Gminy Toszek na lata 2013 – 2020

Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2014 dla Gminy Toszek

Po troszku o Toszku, Nr 3/2014 (13)

http://pl.wikipedia.org/wiki/Przyrost_naturalny

<http://www.parpa.pl/index.php/szkody-zdrowotne-i-uzaleznienie/picie-ryzykowne-i-szkodliwe>

<http://www.parpa.pl/index.php/rodzina-dzieci/wspoluzaleznienie>

Spis tabel

Tabela nr 1 Saldo przyrostu naturalnego w Gminie Toszek w latach 2012-2014.....	9
Tabela nr 2 Saldo przyrostu naturalnego w Gminie Toszek w latach 2012-2014.....	10
Tabela nr 3 Liczba mieszkańców według miejsca zamieszkania w latach 2012-2014	12
Tabela nr 4 Ludność według wieku w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014	12
Tabela nr 5 Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z systemu pomocy społecznej w latach 2012 – 2014.....	14
Tabela nr 6 Główny problem i liczba rodzin korzystających z systemu pomocy społecznej w latach 2012 – 2014.....	15
Tabela nr 7 Ubóstwo w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	17
Tabela nr 8 Bezrobotni w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014	18
Tabela nr 9 Prace społecznie użyteczne w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014	21
Tabela nr 10 Zasilek okresowy z tytułu bezrobocia w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	22
Tabela nr 11 Alkoholizm w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014	24
Tabela nr 12 Praca członków Miejsko – Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014	26
Tabela nr 13 Liczba świetlic dla dzieci i młodzieży w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	27
Tabela nr 14 Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	30
Tabela nr 15 Ilość osób objętych wsparciem asystenta rodziny w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	30
Tabela nr 16 Przemoc w rodzinie w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	33
Tabela nr 17 Usługi opiekuńcze w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	38
Tabela nr 18 Ilość godzin usług opiekuńczych w Gminie Toszek w latach 2013 – 2014	39
Tabela nr 19 Pomoc finansowa przyznawana osobom starszym, niepełnosprawnym lub długotrwale chorym w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014	39
Tabela nr 20 Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej w Gminie Toszek w latach 2012 – 2014.....	40

Spis wykresów

Wykres nr 1 Liczba mieszkańców Gminy Toszek w latach 2000-2015.....	10
Wykres nr 2 Ilość urodzonych osób w Gminie Toszek	11
Wykres nr 3 Udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie populacji w Gminie Toszek	13
Wykres nr 4 Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w latach 2012 - 2014	14
Wykres nr 5 Infrastruktura społeczna w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014	17
Wykres nr 6 Spadek poziomu bezrobocia w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014	20
Wykres nr 7 Wzrost liczby kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014.....	22
Wykres nr 8 Ilość uczestników zajęć w programach opiekuńczo - wychowawczych prowadzonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Toszku	27
Wykres nr 9 Rządowy program dla rodzin wielodzietnych w 2014 roku.....	28
Wykres nr 10 Liczba członków rodzin wielodzietnych, którym wydano Kartę Dużej Rodziny w 2014 roku	29
Wykres nr 11 Asystent rodziny Gminie Toszek w latach 2012 - 2014	31
Wykres nr 12 Odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w Gminie Toszek w latach 2012 - 2014	32
Wykres nr 13 Udział osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy Toszek w latach 2012 - 2014	37
Wykres nr 14 Ilość osób korzystających z usług opiekuńczych w Gminie Toszek w latach 2012-2014	38

Uzasadnienie

Art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.) określa, że „Do zadań gminy o charakterze obowiązkowym należy: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.”

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Toszek na lata 2016-2030 jest wieloletnim dokumentem programowym, który ma niebagatelne znaczenie dla zapewnienia możliwie jak najlepszych warunków życia mieszkańcom tego regionu. Jest to dokument, w którym wytyczone zostały kierunki działań mające na celu niwelowanie zjawisk społecznie niepożądanych.